

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

**ROZMAWIAJMY
O MIGRACJACH
XXI WIEKU**

Różne

punkty

widzenia

Klub dobrej

rozmowy

PRZEWODNIK DLA MŁODZIEŻY

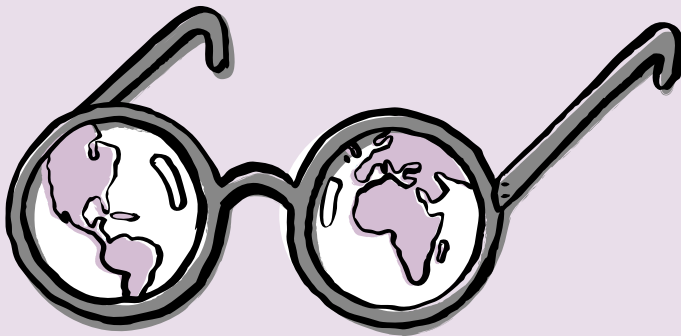

Czy Klub dobrej rozmowy jest potrzebny w naszej szkole?

Z którymi z poniższych stwierdzeń się zgadzasz?

- Uczestniczyłam/uczestniczyłem w rozmowach, podczas których strony nie słuchały siebie nawzajem.
- Słyszałam/słyszałem rozmowy, podczas których wciąż powtarzano argumenty, które nikogo nie przekonywały.
- Lubię poznawać inną perspektywę.
- Ciekawi mnie, co myślą inni ludzie.
- Nie zawsze wiem, co myśleć o jakiejś sprawie, ale chętnie wsłuchuję się w to, co mówią inni, żeby wyrobić własne zdanie.
- Czasem obawiam się, że jeśli nie będę w pełni zgadzała/zgadzał się z koleżanką lub kolegą, nasza przyjaźń się rozpadnie.
- Chciałabym/chciałbym się dowiedzieć, jak rozmawiać z osobami, które mają inne poglądy od moich.
- Lubię, jak ktoś słucha tego, co mówię.
- W szkole mam mało przestrzeni, żeby usłyszeć, co myślą moi rówieśnicy na ważne dla mnie tematy.
- Chciałabym/chciałbym, żeby za naszymi rozmowami szło konkretne działanie, które zmienia moje otoczenie. Żebyśmy nie tylko mówili, ale też działali.

Drogi Uczniu, Droga Uczennico,

jeśli zgadzasz się choć z jednym stwierdzeniem zamieszczonym na stronie obok – ten przewodnik jest dla Ciebie. A jeśli osób o takim wyniku jest w Twojej klasie więcej, wspólnie przeczytajcie Przewodnik i załóżcie w szkole Klub dobrej rozmowy (KDR). Dzięki niemu stworzycie przestrzeń do poznawania różnych punktów widzenia, prowadzenia rozmów oraz działań edukacyjnych na temat współczesnych migracji. Ten przewodnik pomoże Wam krok po kroku zainicjować Klub dobrej rozmowy, podsunie tematy do dyskusji, wesprze w planowaniu przebiegu spotkań, będzie źródłem wskazówek, jak takie rozmowy prowadzić oraz - taką mamy nadzieję - zachęci do dalszych działań edukacyjnych i społecznych.

Sami zdecydujcie, czy zaprosicie do rozmowy kolegów i koleżanki z równoległych klas, czy zorganizujecie większe wydarzenie, skierowane do całej społeczności szkolnej lub lokalnej.

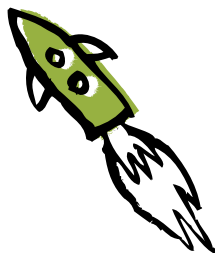
Drogi Nauczycielu, Droga Nauczycielko,

Klub dobrej rozmowy jest przede wszystkim inicjatywą uczniów i uczennic. Twoja rola, jako opiekuna lub opiekunki, polega na zachęceniu do rozmowy na temat migracji oraz wspieraniu w tworzeniu bezpiecznej, uwzględniającej różnorodność i funkcjonującej w określonych ramach, przestrzeni. Zachęcamy Cię do wykorzystywania materiałów edukacyjnych i inspiracji na tematy związane z migracjami i uchodźstwem, które znajdują się na stronie internetowej www.globalna.ceo.org.pl.

Dobrych rozmów i mądrych, angażujących działań!

Koordynatorki Działu Edukacji Globalnej i Ekologicznej
Centrum Edukacji Obywatelskiej

Spis rzeczy:

6 SCENARIUSZ WPROWADZAJĄCY RÓŻNE PUNKTY WIDZENIA, CZYLI PO CO NAM KLUB DOBREJ ROZMOWY W SZKOLE?

11 CZĘŚĆ 1. KLUB DOBREJ ROZMOWY

- 12 Dlaczego warto założyć Klub dobrej rozmowy?
- 13 Jak wybrać tematy do rozmowy?
- 14 Dlaczego warto rozmawiać o migracjach XXI wieku?
- 17 Jak rozmawiać o migracjach – 10 wskazówek
- 21 Emocje w rozmowie o migracjach
- 25 Jakim językiem mówić o uchodźcach i migrantach?
- 26 Przygotujcie się na trudne sytuacje
- 30 Jak tworzyć przestrzeń włączającą?

34 CZĘŚĆ 2. JAK ZAŁOŻYĆ KLUB DOBREJ ROZMOWY?

- 34 Krok 1. Kto chciałby rozmawiać, czyli co was łączy?
- 36 Krok 2. O czym chcecie rozmawiać, czyli jakie macie oczekiwania?
- 38 Krok 3. Jak znaleźć przestrzeń do dobrej rozmowy?
- 39 Krok 4. Kiedy i jak często będziecie się spotykać?
- 39 Krok 5. Przyjęcie zasad dobrej rozmowy
- 41 Krok 6. Od rozmowy do działania
- 42 Krok 7. Wieści idą w świat, czyli kilka słów o prezentacji
- 43 Krok 8. Podsumowanie wydarzenia, spotkania lub działania zorganizowanego w ramach Klubu dobrej rozmowy

46 CZĘŚĆ 3. JAK ROZMAWIAĆ, ŻEBY BYŁO CIEKAWIE? SPOSOBY, WSKAZÓWKI, INSPIRACJE

- 47 Co możecie robić podczas Klubu dobrej rozmowy?
- 48 Możliwe działania w Klubie dobrej rozmowy
 - 49 O filmie i książce
 - 54 O storytellingu
 - 57 O krytycznej analizie przekazów medialnych
 - 59 O wycieczkach poza szkołę
 - 62 O projektach edukacyjnych

64 CZĘŚĆ 4. WIEDZÓWKA, CZYLI BAZA INFORMACJI O SYTUACJI UCHODźCÓW I UCHODźCZYŃ W POLSCE I W EUROPIE

Różne punkty widzenia, czyli po co nam Klub dobrej rozmowy w szkole?

Autorka scenariusza:
Julia Godorowska

Krótki opis scenariusza:

Weźcie sprawy w swoje ręce i przejmijcie stery! Ten scenariusz powstał z myślą o Was – o młodzieży, która stoi przed podjęciem decyzji, czy założyć w szkole Klub dobrej rozmowy. Czym jest ten Klub i jakie aktywności można realizować w ramach spotkań? Oto pytania, na które znajdziecie odpowiedź w ciągu najbliższej godziny. Przy okazji przejrzyście Przewodnik i zastanówcie się nad tym, na ile rozmowa jest dla Was ważna i czy chcecie założyć Klub dobrej rozmowy w szkole.

Czas trwania: 60 minut

Cele:

- ➔ Zapoznanie się z założeniami Klubu dobrej rozmowy.
- ➔ Podjęcie decyzji, czy grupa chce założyć Klub dobrej rozmowy.
- ➔ Zapoznanie się z wybranymi formami działania Klubu.

Potrzebne materiały:

- ➔ kilka egzemplarzy publikacji *Różne punkty widzenia. Klub dobrej rozmowy. Przewodnik dla młodzieży*
- ➔ kilka kartek formatu A3
- ➔ kolorowe markery
- ➔ piłka

Z ideą Klubu dobrej rozmowy zapoznacie się podczas spotkania, które sami poprowadzicie - wzmocni to Wasze zaangażowanie i poczucie wpływu oraz będzie sygnałem, że Klub jest przedsięwzięciem młodzięzowym, a nie kolejnymi zajęciami szkolnymi. Zachęcamy do tego, byście wybrali osobę lub dwie chętne osoby do przeprowadzenia spotkania według poniższych wskazówek.

ZACZYNAMY!

1. Jeśli osoby z grupy się nie znają, zaproponujcie ćwiczenie, które pomoże poznać imiona i zintegrować się. Zabawa polega na tym, że wszyscy siedzą w kręgu i podają sobie piłkę w dwóch rundach. W pierwszej części osoba, która ma piłkę, wymawia swoje imię i rzuca do wybranej osoby z kręgu, która również przedstawia się grupie. Gdy wszyscy się przedstawiają, rozpoczyna się druga runda polegająca na tym, że mówimy imię osoby, do której rzucamy piłkę. Pozwoli to szybciej zapamiętać imiona. **Czas: 5 minut.**

Jeżeli są wśród Was osoby z doświadczeniem migracji, np. uczniowie i uczennice z Ukrainy, dla których bariera językowa czy kulturowa może być wyzwaniem, zadbajcie by zarówno w części integracyjnej, jak i dalszej części spotkania, w bezpieczny dla siebie sposób mogli przedstawiać siebie i swoją perspektywę. Dopilnujcie, by każdy czuł się włączony.

GŁÓWNA CZĘŚĆ SPOTKANIA:

2. Podczas tej aktywności przyjrzyjcie się Waszym dotychczasowym doświadczeniom dotyczącym prowadzenia rozmów w szkole i poza nią. Wszyscy stańcie w jednej linii. Odczytujcie po kolei stwierdzenia odnoszące się do sytuacji rozmowy. Znajdziecie je na wewnętrznej stronie okładki tej publikacji. Osoby, które zgadzają się z odczytanym stwierdzeniem robią krok do przodu, mogą również podać krótkie uzasadnienie swojego wyboru lub przywołać konkretną sytuację z własnego doświadczenia. Po każdej takiej kolejce wszyscy wracają na linię wyjściową. **Czas: 6 minut.**

Zapewne od razu zauważycie, że są wśród Was osoby, które szukają przestrzeni do poznawania zdania innych i dzielenia się własnym na ważne dla Was tematy.

3. Zapytajcie na forum, jak obecne osoby wyobrażają sobie Klub dobrej rozmowy (KDR): czym może się zajmować taki Klub, jakie aktywności mógłby podejmować? Po wypowiedziach kolegów i koleżanek wyjaśnijcie szerzej, czym jest Klub, w jakim celu powstaje w szkole, kto może w nim uczestniczyć i jakie działania podejmować. **Czas: 5 minut.**

Cele Klubu dobrej rozmowy

- ➔ **Stworzenie stałej przestrzeni do podejmowania rozmów na temat sytuacji uchodźców i uchodźczyń oraz współczesnych migracji w kontekście wyzwań współczesnego świata.**
- ➔ **Zainicjowanie działań, pozwalających na dostrzeżenie złożoności zagadnień globalnych.**
- ➔ **Rozwijanie otwartości na inne punkty widzenia i odmienne doświadczenia wokół tematów i zagadnień, które budzą emocje.**
- ➔ **Inicjowanie działań projektowych o tematyce migracyjnej oraz budowanie atmosfery zaufania i wsparcia w społeczności szkolnej.**
- ➔ **Oddawanie głosu osobom z doświadczeniem migracji poprzez włączanie ich w działania edukacyjne oraz rozmowę o tematyce migracyjnej.**

4. Podzielcie się Przewodnikiem z osobami, które jeszcze go nie miały. Powiedzcie, że znajdują w nim wskazówki, jak założyć i prowadzić Klub dobrej rozmowy oraz propozycje tematów, sposobów rozmowy oraz działań idących w ślad za rozmowami. Przeznaczcie kilka minut na wstępne zapoznanie się z publikacją. **Czas: 4 minuty.**

5. Poproście kolegów i koleżanki, aby porozmawiali w parach na temat tego, jakie korzyści może przynieść Klub dobrej rozmowy w szkole. Następnie zachęćcie, aby każda dwójka po kolei

podać po jednej korzyści. Na dużym arkuszu papieru zapiszcie kolorowymi mazakami wypowiedzi w skrótovej formie.

Plakat może potem posłużyć jako materiał promocyjny. Być może te uczniowskie głosy zachęcą inne osoby do włączenia się w działania Klubu? **Czas: 7 minut.**

Zajrzyjcie na stronę 12 i zobaczcie, na jakie korzyści stworzenia Klubu wskazują autorki publikacji.

- Przedyskutujcie na forum, dlaczego warto rozmawiać na temat współczesnych migracji. Stosowne argumenty znajdziecie w publikacji. Może przychodzą Wam do głowy jeszcze inne powody, dla których warto w szkole poruszać tematykę migracyjną? **Czas: 5 minut.**
- Połączcie się w dwójki w taki sposób, aby porozmawiać z osobami, z którymi najmniej rozmawialiście w ciągu ostatnich kilku tygodni. Jedna osoba z pary zapoznaje się z pierwszą piątką wskazówek z listy *Jak rozmawiać o migracjach - 10 wskazówek*, druga z pozostałymi pięcioma (patrz str. 17-20). Każda osoba w parze przedstawia swojemu rozmówcy lub rozmówczyni dwie wybrane zasady – jedną, która wydaje jej się szczególnie ważna przy poruszaniu tematyki migracyjnej i drugą, która wydaje jej się najtrudniejsza do zrealizowania, oraz wyjaśnia, dlaczego tak uważa. Po dwóch minutach następuje zmiana opowiadających. **Czas: 7 minut.**
- W tych samych dwójkach przygotujcie plakat z propozycją rozwiązań: co można zrobić, aby wskazane przez parę najtrudniejsze do realizacji zasady, były łatwiejsze do stosowania? Wszystkie plakaty zbierzcie w jedno miejsce, tak by można było przez kilka minut zapoznać się z pomysłami kolegów i koleżanek. **Czas: 10 minut.**

9. Połączcie się w cztery grupy. Każdej przydzielcie opis jednej z metod realizacji Klubu dobrej rozmowy. Opisy zawierają wskazówki na temat tego, w jaki sposób wspólnie obejrzą film, analiza przekazów medialnych czy spotkanie z ciekawym człowiekiem mogą pogłębić rozumienie zjawiska współczesnych migracji. Opisy znajdziecie na stronach 46-63. Zapoznacie się z przydzieloną metodą i odpowiedzcie na pytania:
- ➔ Czego dotyczy dana propozycja?
 - ➔ Jakie punkty widzenia poznajemy dzięki tej metodzie?

Poproście, aby każda z grup przedstawiła streszczenie metody na forum. **Czas: 10 minut.**

ZAKOŃCZENIE SPOTKANIA:

10. Na zakończenie podziękujcie grupie za wspólną pracę, za rozmowy grupowe i w parach. Zaproście do indywidualnej refleksji: czy założenie Klubu dobrej rozmowy jest dla mnie ciekawą formą poznawania tematyki migracyjnej i wzmacniania umiejętności formułowania opinii i argumentowania ich, dlaczego? **Czas: 3 minuty.**
11. Podsumujcie spotkanie. Przypomnijcie najważniejsze założenia Klubu. Na koniec zapytajcie, czy w Waszej szkole powstanie Klub. Razem o tym zdecydujcie i ustalcie termin kolejnego spotkania. **Czas: 4 minuty.**

Założenia Klubu dobrej rozmowy

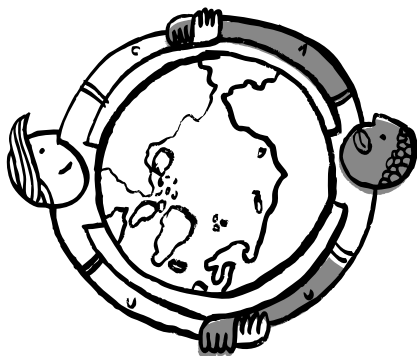
- ➔ Uczniowie i uczennice decydują, czy chcą założyć Klub dobrej rozmowy i dobrowolnie biorą udział w spotkaniach.
- ➔ Głównym celem Klubu dobrej rozmowy jest prowadzenie rozmów i działań związanych z tematyką migracji.
- ➔ Instrukcja, jak krok po kroku założyć Klub, oraz wskazówki i inspiracje znajdują się w Przewodniku.
- ➔ Rozmowy w Klubie prowadzone są według zasad opisanych w publikacji.

CZĘŚĆ 1

KLUB DOBREJ ROZMOWY

Czy zadaliście sobie kiedyś pytanie, czy w naszej szkole jest czas i miejsce na to, by ze sobą rozmawiać? W społeczności szkolnej wiele się dzieje, pojawiają się nowe, „gorące” tematy – zarówno szkolne (np. kradzieże, wykluczanie niektórych osób, hejt w internecie, trudności psychiczne młodych), jaki i te o szerszym zasięgu – w kraju i na świecie (np. migracje, wojna, zmiany klimatyczne, uchodźcy). Czy rzeczywiście się o tym rozmawia? Na lekcjach zdobywa się wiedzę, analizuje nowe zagadnienia, ćwiczy umiejętności, a zwykle brakuje czasu i możliwości na dyskusje i refleksje wokół współczesnych wyzwań i bieżących tematów. Na godzinie wychowawczej z kolei często omawia się różne sprawy związane z życiem klasy i szkoły. Może zatem przerwa? Trudno rozmawiać w takim hałasie na skomplikowane tematy, zwłaszcza takie, w których zajmujemy różne stanowiska.

Skoro tego brakuje, może warto spróbować to zmienić i założyć szkolny Klub dobrej rozmowy? Jeśli jest kółko matematyczne, przyrodnicze czy teatralne, to dlaczego nie stworzyć takiego, którego głównym celem jest rozmowa, wymiana opinii i działanie w grupie?

DLACZEGO WARTO ZAŁOŻYĆ KLUB DOBREJ ROZMOWY?

Klub dobrej rozmowy to miejsce, w którym to Wy możecie mówić, w którym będziecie wysłuchani, w którym poznacie inne punkty widzenia.

Klub dobrej rozmowy to szansa, by:

- ➔ dowiedzieć się więcej o sobie i o innych,
- ➔ lepiej zrozumieć zdanie kolegi/koleżanki na ten sam temat,
- ➔ nauczyć się słuchać innych, niezależnie od tego, jakie mają poglądy,
- ➔ dostrzegać różne perspektywy tego samego zjawiska, sytuacji, zdarzeń,
- ➔ poznawać perspektywę osób o doświadczeniu migracyjnym,
- ➔ ćwiczyć się w formułowaniu własnego zdania z zachowaniem szacunku dla odmiennych poglądów,
- ➔ nauczyć się krytycznego myślenia oraz krytycznej analizy źródeł,
- ➔ poznawać wiarygodne źródła informacji na temat migracji i uchodźstwa,
- ➔ nauczyć się współpracy i współdziałania.

JAK WYBRAĆ TEMATY DO ROZMOWY?

Wybór tematów lub szczegółowych zagadnień w odniesieniu do tak szerokiej tematyki jak migracje nie jest łatwym zadaniem. Warto wybrać taki problem, który jest Wam bliski, budzi emocje, pojawia się w Waszych rozmowach, „wisi w powietrzu” albo poruszany jest na portalach społecznościowych. Kwestie, które możecie poruszyć to:

- ➔ migracje w skali globalnej i lokalnej (ich skala, przyczyny i skutki),
- ➔ sytuacja uchodźców w Polsce i Unii Europejskiej,
- ➔ doświadczenie migracji ekonomicznych,
- ➔ osoby uchodźcze w Polsce po eskalacji konfliktu w Ukrainie,
- ➔ polityka migracyjna Polski,
- ➔ postawy i działania Polaków wobec migrantów,
- ➔ osobiste historie migracyjne naszych rodzin,
- ➔ historie migracyjne w lokalnej społeczności.

A może wolicie skoncentrować się na działaniach (w skali osobistej, lokalnej, krajowej lub globalnej) na rzecz uchodźców i migrantów?

Aby dobrze wybrać temat rozmowy, wystarczy:

1. Obserwować, czym „żyje” szkoła i lokalna społeczność - o czym się rozmawia na korytarzach, co jest „gorącym” tematem.

Sprawdzić:

- ➔ Co budzi emocje pozytywne i negatywne? O czym Wasi koledzy i koleżanki rozmawiają z ekscytacją? O co się spierają?
- ➔ Co dzieli społeczność szkolną? Kiedy pojawiają się osoby, które wyraźnie są innego zdania i dochodzi do konfrontacji w zakresie przekonań i poglądów?
- ➔ Co łączy? Jakie poglądy sprawiają, że czujecie się jedną grupą?

2. Zaglądać regularnie do prasy, śledzić doniesienia medialne, portale internetowe i społecznościowe, by przekonać się:
 - ➔ Jakimi wiadomościami związanymi z migracjami najczęściej dzielą się Wasi znajomi w serwisach społecznościowych? Co trafia na pierwsze strony gazet i portali (zajrzyjcie do przynajmniej dwóch)?
 - ➔ Jakie komentarze wywołują najnowsze doniesienia, np. z krajów Bliskiego Wschodu, Ukrainy, Stanów Zjednoczonych?

3. Śledzić bieżące wydarzenia, które mają wpływ na ruchy migracyjne i sprawdzić, jak w ostatnich miesiącach/latach zmieniła się sytuacja w miejscu Waszego zamieszkania:
 - ➔ Jak zmieniła się struktura ludności? Ilu uczniów i uczennic z Polski, a ilu z innych krajów jest w Waszej szkole/klasie? Jaki wyglądają Wasze wzajemne relacje?
 - ➔ Jakie działania integracyjne podejmowane są w Waszej miejscowości w związku z przyjazdem osób uchodźczych/migranckich? Jakie znacie inicjatywy? Kto udziela systematycznego wsparcia? Co robi Wasza szkoła?

DLACZEGO WARTO ROZMAWIAĆ O MIGRACJACH XXI WIEKU?

Jeśli regularnie poruszamy temat migracji w szkole nie tylko wtedy, gdy jest gorącym newsem w mediach, to przeciwdziałamy nienawiści, manipulacji i ekstremizmom. Przeciwdziałanie to chyba najważniejszy i najbardziej skuteczny sposób działania. Kiedy o migracji zaczyna być głośno, mamy fundament, na którym możemy budować. (...) Czy tego chcemy, czy nie, uczniowie i uczennice będą przynosić aktualne tematy na lekcje, a w ich emocjach i postawach będzie więcej napięcia.

Kristína Michalicová,
nauczycielka w liceum w Bratysławie (Słowacja)

1. Aby lepiej zrozumieć zmiany, jakie zachodzą wokół nas.

Migracje i uchodźstwo to jedno z największych wyzwań współczesnego świata. Dodatkowo są to zjawiska, które stają się coraz powszechniejsze. Warto o nich rozmawiać, aby lepiej zrozumieć zmiany, jakie wokół nas zachodzą: zarówno te w skali globalnej (kiedy obserwujemy w mediach szlak migracyjny osób opuszczających ogarnięte wojną Syrię, Somalię, Jemen czy Ukrainę), jak i lokalnej (kiedy pojawiają się w naszej okolicy nowi sąsiedzi, którzy mówią w innym języku, czy kiedy koleżanka z klasy wyjeżdża z rodzicami na stałe za granicę).

POLECAMY

Zajrzyjcie do publikacji *Rozmawiamy o migracjach XXI wieku. Zestaw narzędzi dla nauczycielek i nauczycieli*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2022, dostęp online: <https://bit.ly/ROZMAWIAJMYoMIGRACJACHXXIWIEKU>. Na stronach 10-11 znajduje się krótkie wyjaśnienie, dlaczego ludzie migrują.

Oglądając film *Jestem tu z wielu powodów* dowiecie się, że powody migracji są różne, tak jak ludzie, którzy migrują, dostęp online: <https://bit.ly/JestemTu>.

Zajrzyjcie do materiału *Jakie są przyczyny migracji*, w którym wyróżnione są najczęstsze przyczyny migracji na świecie (konflikty wojenne międzynarodowe, regionalne i domowe, brak stabilności politycznej oraz problemy ekonomiczne). Dostęp online: <https://bit.ly/PrzyczynyMigracji>.

2. Aby uczyć się wyszukiwać wiarygodne, rzetelne informacje i samodzielnie wyrabiać sobie zdanie na tematy, które budzą skrajne emocje.

Oficjalne dane dotyczące migracji i uchodźstwa możecie znaleźć:

- ➔ na stronie **Urzędu do Spraw Cudzoziemców** (z perspektywy polskiej),
- ➔ na stronie **Komisji Europejskiej** (z perspektywy europejskiej),
- ➔ w zasobach **Centrum Analizy Danych Globalnych Migracji przy Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji** (z perspektywy globalnej).

Raporty oparte na jakościowych i ilościowych analizach możecie znaleźć na stronach organizacji badawczych, m.in:

- ➔ **Centrum Badań Migracyjnych UAM**,
- ➔ **Centrum Studiów Migracyjnych UŁ**,
- ➔ **Polski Instytut Spraw Międzynarodowych**,
- ➔ **Ośrodek Badań nad Migracjami UW**.

3. Aby poznawać różnorodne stanowiska i wielość perspektyw.

Rzetelna rozmowa, poprzedzona analizą różnych źródeł oraz dopuszczająca osobiste historie i doświadczenia, pozwala zrozumieć różnorodne stanowiska i ukazuje wiele perspektyw. Pomaga dostrzec, że świat nie jest czarno-biały, a my nie musimy we wszystkim się ze sobą zgadzać, żeby nadal się lubić, cenić i traktować z szacunkiem. Pozwala też na kształtowanie postaw otwartości w relacjach. Dobrze przeprowadzona rozmowa może stać się przestrzenią do nauki krytycznego myślenia oraz kształtowania postaw, które wpłyną korzystnie na wzajemne relacje migrantów i migrantek z lokalnymi społecznościami w szkole i poza nią.

ĆWICZENIA - KARTY DO ANALIZ

Skorzystajcie z ćwiczeń zaproponowanych w publikacji: M. Leszko, H. Zielińskiej *Razem o migracjach. Karty do analiz wydarzeń i procesów społecznych*, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2021, dostęp online: <https://bit.ly/RazemoMigracjach>. Karty pozwalają omówić podstawowe definicje mechanizmów psychospołecznych, które uruchamiają się w relacjach międzygrupowych.

JAK ROZMAWIAĆ O MIGRACJACH -10 WSKAZÓWEK

Temat przyjmowania przez Polskę uchodźców i uchodźczyń (w 2015 r. z Syrii, w 2021 r. z Białorusi i od 2022 r. – z Ukrainy) nieustająco ujawnia, jak trudno o dobrą rozmowę na tak złożone tematy.

Zarówno zwolennicy, jak i przeciwnicy przyjmowania uchodźców i uchodźczyń podlegają silnym emocjom, mają przekonanie o wyjątkowej słuszności swojego stanowiska, a swoje argumenty kierują głównie do osób, które myślą podobnie do nich. Często chodzi im bardziej o zademonstrowanie własnego poglądu i podkreślenie, jak bardzo różnią się one od stanowiska drugiej strony. W rozmowie budowanej na takich postawach zamiast szukać punktów wspólnych, uczestnicy dyskusji obrażają się nawzajem.

Jak zatem rozmawiać, aby dyskusja zbliżała, a nie oddalała?

1. MÓWCIE DO WIĘKSZOŚCI, A NIE TYLKO DO PRZEKONANYCH

Jeżeli nie chcecie być słuchani jedynie przez osoby już przekonane, starajcie się mówić do większości. Używajcie języka, który nie zaostreza podziałów. Szukajcie argumentów odwołujących się do tego, co może Was łączyć. Próbuje zrozumieć stanowisko drugiej strony, nie przekreślajcie go z góry. Uwierzcie w dobrą wolę wszystkich rozmówców i rozmówczyń. Nie warto stawiać sprawy na ostrzu noża, sprowadzając rozmowę do pytania: „Tak czy nie dla przyjęcia uchodźców?”. Bardziej angażujecie rozmówców i rozmówczynie. Wspólnie zastanówcie się, jakie powinny być zasady przyjmowania uchodźców, jak powinna przebiegać integracja, jak przeciwdziałać zagrożeniom.

2. SZANUJCIE OSOBY, Z KTÓRYMI ROZMAWIACIE I O KTÓRYCH MÓWCIE

Pokażcie swoim rozmówcom i rozmówczyniom, że darzycie ich szacunkiem. Uśmiechajcie się, pokazujcie, że ich słuchacie, nie przerywajcie. Spróbujcie docenić argumenty przedstawione przez inne osoby. Rzadko się zdarza, że ktoś całkowicie nie ma racji. Postarajcie się znaleźć w wypowiedzi rozmówcy czy rozmówczynie coś, z czym się zgadzacie.

Jest wiele rozsądnych argumentów za przyjmowaniem uciekających przed wojną, ale i uzasadnionych obaw. Rozumiejąc opinie i emocje innych sprawicie, że będą bardziej skłonni Was wysłuchać. Pamiętajcie, żeby zawsze wypowiadać się z szacunkiem, także o osobach nieobecnych. Niezależnie od tego, czy zgadzacie się na przyjęcie przez Polskę uchodźców, rozmowa ta dotyczy ludzi. Wypowiadajcie się o nich bez obraźliwych sformułowań.

3. BĄDŹCIE UCZCIWI/UCZCIWE

Lubicie, gdy inni narzucają Wam swoje zdanie? Nie róbcie więc tego, kiedy przedstawiacie innym swój punkt widzenia. Nie wykorzystujcie wyłącznie informacji popierających Wasze stanowisko, a szukając faktów i danych, starajcie się znaleźć najbardziej rzetelne źródło informacji. Pokażcie rozbieżności i zastanówcie się, skąd się biorą. Nie ukrywajcie swoich braków w wiedzy na dany temat – mamy je wszyscy. Uczciwie prezentując fakty, zdobędziecie zaufanie słuchaczy i słuchaczek, którzy zobaczą, że nie próbujecie ich oszukać. Pozostawcie ocenę faktów odbiorcom i odbiorczyniom, nie narzucajcie swojej interpretacji. Przedstawiając swoje zdanie, używajcie sformułowań typu: „uważam, że”, „moim zdaniem”. Każdy ma prawo wypowiedzieć swoją opinię, a inni nie muszą jej podzielać.

4. ZASTANÓWCIE SIĘ, SKĄD BIORĄ SIĘ WASZE PRZEKONANIA

Kiedy wyrażacie swoje zdanie na jakiś temat, zastanówcie się, dlaczego tak myślicie. Z czego wynikają te przekonania? Zadając takie pytania, pomyślcie o wartościach, które są dla Was ważne. Może szczególne znaczenie ma dla Was rodzina i to wpływa na sposób, w jaki postrzegacie kwestie związane z przyjmowaniem uchodźców? A może większe znaczenie ma religia lub tradycja i to one determinują Wasze spojrzenie na świat? Wyjaśniając, skąd biorą się wasze przekonania, odbierzecie rozmówcom powody do ataków personalnych i pokażecie, że Wasze stanowisko nie jest sztywne, lecz odwołuje się do bliskich Wam wartości. Szukajcie rozwiązań, które uwzględnią w jak największym stopniu wartości Waszych rozmówczyń i rozmówców. Może się okazać, że jest więcej możliwych rozwiązań danej sytuacji, niż Wam się wydaje.

5. MÓWCIE O KONKRETNÝCH ROZWIĄZANIACH

Nie ma rozwiązań, które sprawdzają się zawsze i wszędzie. Nie ma argumentów, które przekonają wszystkich. Kiedy rozmawiacie o rozwiązaniach, wyjaśniajcie, co konkretnie macie na myśli. Modele integracji, które sprawdzają się w Niemczech, mogą nie sprawdzić się w Polsce i odwrotnie. Z drugiej strony, problemy społeczne, które dotyczą państwa Zachodu, nie muszą mieć przełożenia na polską rzeczywistość. Warto przywoływać rozwiązania sprawdzone w innych państwach, nie należy jednak z góry zakładać, że uda się je zastosować w Polsce.

6. NIE KONCENTRUJECIE SIĘ TYLKO NA FAKTACH

Macie czasem wrażenie, że Wasi rozmówcy czy rozmówczynie nie przyjmują argumentów opartych na faktach? Uważacie, że dane, które przedstawicie, udowadniają, że racja jest po Waszej stronie, ale inni tego nie rozumieją? Pamiętajcie, że fakty można różnie interpretować. Nie zaczynajcie rozmowy od udowadniania innym, że są niedoinformowani lub korzystają z niewłaściwych źródeł informacji. W ten sposób sprawicie, że od razu przestaną Was słuchać. Jeżeli się z kimś nie zgadzacie, tym bardziej zachęcajcie go do wyrażenia swojego stanowiska i starajcie się zrozumieć, jakie przekonania i wartości za nimi stoją.

7. PRYZNAJECIE, ŻE MOGĄ ISTNIEĆ OBAWY DOTYCZĄCE MIGRACJI

Dzielcie się swoimi refleksjami i obawami dotyczącymi migracji i wsłuchujcie się w zdanie innych. Migracje wiążą się zarówno z możliwościami, jak i wyzwaniem, np. społecznymi, kulturowymi, ekonomicznymi. Przyjrzyjcie się różnym ich aspektom, rozmawiajcie o nich, szukajcie informacji. Jeżeli Wasi rozmówcy i rozmówczynie mają inne poglądy niż Wy, zastanówcie się, które z nich są rzeczowe i przyznajcie to. Uznając argumenty drugiej strony pokażecie, że nie krytykujecie wszystkiego, co mówi, a jej będzie łatwiej wysłuchać Waszego zdania.

8. NIE GENERALIZUJCIE I NIE UŻYWAJCIE STEREOTYPÓW

Jeżeli Wasze stanowisko wynika z wyznawanych wartości i poparte jest argumentami, nie musicie korzystać ze stereotypów i generalizacji. Czy zdarzyło Wam się powiedzieć: „muzułmanie nie szanują kobiet” albo „uchodźcy są agresywni”? Tego typu sformułowania są nieprawdziwe. Traktują całą grupę tak, jakby była jednolita. Aby unikać w swoich wypowiedziach stereotypów, warto wyrażać się w sposób precyzyjny. Mówcie o konkretnych zachowaniach bądź zjawiskach (np. zamiast „Polacy i Polki są nietolerancyjni”, możesz powiedzieć „W ostatnich tygodniach doszło w Polsce do aktów motywowanych nietolerancją”).

9. BĄDŹCIE UWAŻNI/UWAŻNE NA MOWĘ NIENAWIŚCI

Mowa nienawiści to wypowiedzi, które szerzą lub usprawiedliwiają nienawiść. Kiedy je słyszycie – reagujcie. Szczególnie, jeżeli w ten sposób wypowiadają się osoby z Waszego środowiska. To, że się lubicie czy macie wspólne zainteresowania nie oznacza, że musicie im przytakiwać, kiedy wypowiadają treści rasistowskie. Wyrażajcie swój sprzeciw. Powiedzcie, że nie zgadzacie się na taki język i treści. Dawajcie przykład, że można wypowiadać się z szacunkiem także o osobach, z którymi się nie zgadzacie.

10. NIE TRAKTUJCIE WSZYSTKICH OSÓB, KTÓRE SIĘ Z WAMI NIE ZGADZAJĄ, JAK WROGÓW

Rozmówcy mogą mieć inne poglądy, co nie oznacza, że nie mogą ze sobą dyskutować w atmosferze wzajemnego szacunku. Nie potępiajcie, kiedy słyszycie określenia, z którymi się nie zgadzacie. Jeśli widzicie, że ktoś nie umie ubrać w słowa swoich argumentów lub w sposób nieświadomy używa określeń uważanych za rasistowskie, zareagujcie. Możecie powiedzieć, że jest Wam przykro słyszeć takie opinie lub określenia. Pamiętajcie, że ludzie nie zawsze mają doświadczenia z różnorodnością i nie potrafią o niej mówić. To nie oznacza, że są rasistami. Warto zastanawiać się, jak można wyrażać swoje zdanie bez stosowania oceniających określeń.

EMOCJE W ROZMOWIE O MIGRACJACH

Rozpoczynając rozmowę na temat migracji i uchodźstwa zwracajcie uwagę na emocje. Mówią o naszych potrzebach, zagrożeniach, jakie czujemy, motywacjach, jakie nam przyświecają. Jak o nie zadbać, prowadząc aktywności w ramach Klubu dobrej rozmowy? Pierwszym krokiem jest nauczenie się ich rozpoznawania i nazywania.

Emocje które mogą się pojawić w trakcie rozmowy:

- ➔ **Złość** spowodowana tym, że nie zostałem zrozumiany lub wysłuchana do końca albo ktoś się ze mną nie zgadza.
- ➔ **Radość**, bo mamy takie same poglądy, znaleźliśmy rozwiązanie naszych dylematów, podjęliśmy decyzję o wspólnym działaniu, udało nam się zrozumieć siebie nawzajem, mimo że myślimy inaczej.
- ➔ **Smutek**, ponieważ poruszamy trudny temat związany z wojną, czymś osobistym nieszczęściem, ale także wywołany bezsilnością, poczuciem bycia niezrozumianym, osamotnionym.
- ➔ **Lęk** przed byciem osamotnionym w swoich poglądach, a w konsekwencji odrzuconym przez grupę, przed rzeczami, jakich się dowiem, a które budzą moje obawy.
- ➔ **Wstyd** za kogoś, kto mówi rzeczy dla mnie okrutne, nienawistne, trudne, za sytuację na świecie i brak wystarczających działań pomocowych niektórych krajów.
- ➔ **Zaciekawienie**, bo dowiedziałem się czegoś nowego na dany temat, o sobie, o innych, bo poznałam nowe perspektywy.
- ➔ **Oburzenie**, bo ktoś może myśleć inaczej, nie zgadza się ze mną w wielu kwestiach.
- ➔ **Rozczarowanie**, bo odbiegliśmy od tematu, liczyłem, że więcej osób myśli tak jak ja, okazuje się, że spotkanie nic nowego nie wniosło.
- ➔ **Znużenie**, ponieważ ciągle mówi jedna osoba, krążymy wokół tematu, niczego nowego się nie dowiadujemy.

ĆWICZENIA

MAPA EMOCJI

Przygotujcie dwie duże kartki papieru. Podzielcie każdą z kartek na cztery części. Każda z nich poświęcona będzie innej podstawowej emocji: gniewowi, strachowi, smutkowi i radości. Stworzycie dwie mapy: starą i nową mapę emocji. Zaczniście od przygotowania starej mapy emocji. Zadajcie sobie pytania: Jak zazwyczaj postrzegamy cztery podstawowe emocje? Z czym się nam kojarzą? Przejdźcie przez każdą z emocji z osobna. Zbierzcie wszystkie skojarzenia, szczególnie te negatywne (np. gniew – agresja, radość – beztroska). Następnie zastanówcie się, co czujecie, gdy patrzycie na mapę. Czy emocje można postrzegać tylko w taki sposób?

Kolejny krok to stworzenie nowej mapy emocji. Zastanówcie się, co mogą Wam dać poszczególne emocje i zapiszcie odpowiedzi (np. gniew – siła do działania, smutek – poczucie empatii). Z każdej z tych emocji możemy czerpać coś, co pozwoli nam działać, otaczać opieką innych, zauważyć problem. Na tym właśnie polega inteligencja emocji. Zastanówcie się, jak to, co dają Wam emocje, można wykorzystać w działaniu.

Źródło: Emocje jako Twoje supermoce! Przewodnik po emocjach na (nie)zwykajne czasy, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2021, dostęp online: <https://bit.ly/PrzewodnikPoEmocjach>.

Emocje – o czym warto pamiętać?

- Emocje są i będą.
- Nie ma niewłaściwych emocji.
- Każdy może odbierać i czuć co innego.
- Każdy ma prawo do swoich emocji.

Uciekanie od emocji jest szkodliwe, powoduje wzrost napięcia. Jeśli czujecie, że w trakcie Waszego spotkania emocje sięgają zenitu, zaproponujcie krótką przerwę. W tym czasie zróbcie ćwiczenie, które oderwie Was od tematu i pozwoli obniżyć napięcie, jakie pojawiło się w Was lub między wami.

ĆWICZENIA

TYGRYSY

Wstańcie i niech każdy z Was przyjmie pozycję tygrysa gotowego do ataku. Napnijcie wszystkie mięśnie do skoku, a potem zaatakujcie niewidzialny cel. To ćwiczenie pozwoli wyrzucić z siebie napięcie i rozluźnić mięśnie.

PRYSZNIC

Wstańcie i wyobraźcie sobie, że splywa z Was woda, a razem z nią emocje. „Osuszcie się”, strzepując z siebie wodę, tak jak to robią psy – potrząsając całym ciałem, głową, rękoma, tułowiem, nogami. Po takim prysznicu na pewno poczujecie się lepiej.

CHWILA SKUPIENIA

Nastawcie budzik na 3 minuty. Niech każdy z Was weźmie dowolny przedmiot do ręki, przyjrzy mu się uważnie, pozna jego strukturę, rozkręci, itd. Chodzi o to, by całkowicie się na nim skupić i nie myśleć o niczym innym.

POLECAMY

Zajrzyjcie do publikacji *Emocje jako Twoje supermoce! Przewodnik po emocjach na (nie)zwyczajne czasy*, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2021, dostęp online: <https://bit.ly/PrzewodnikPoEmocjach>, w której możecie przyjrzeć się emocjom, nauczyć się je rozróżniać wtedy, kiedy dowiadujecie się o różnych wydarzeniach i zjawiskach globalnych oraz nauczycie się z nich korzystać w podejmowaniu działań na rzecz lepszego świata. Znajdziecie też tam zestaw ćwiczeń do wykorzystania podczas najbardziej emocjonujących rozmów w Klubie dobrej rozmowy.

Pomocna w zarządzaniu emocjami własnymi i rozpoznawaniu emocji innych może być również publikacja A. Derdy, A. Jarmuła, J. Ziętkowskiej *Ćwiczenia dla wzmocnienia. Jak zrobić projekt zespołowy i dalej lubić ludzi? Poradnik dla młodzieży*, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2022, dostęp online: <https://bit.ly/ĆwiczeniaDlaWzmocnienia>. Znajdziecie tam wiele przydatnych wskazówek dotyczących realizacji projektu zespołowego i przyjrzyjcie się procesowi grupowemu, jaki ma wtedy miejsce.

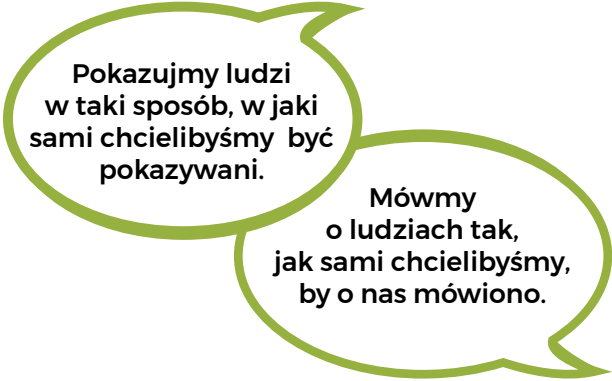
JAKIM JĘZYKIEM MÓWIĆ O UCHODŹCACH I MIGRANTACH?

Prowadząc Klub dobrej rozmowy lub realizując w jego ramach różne wydarzenia, możecie mieć dylematy związane z doбором materiałów ilustrujących podejmowany temat (zdjęcia, artykuły itp.). Warto zastanawiać się, jakim językiem mówimy o uchodźcach i migrantach (a szerzej w ogóle o otaczającej nas rzeczywistości). Nie wynika to z poprawności politycznej, ale z refleksji, że to, co i jak mówimy, ma głęboki wpływ na to, co i jak myślimy. Jeśli chcecie prowadzić spokojną, rzetelną, pokojową rozmowę, starajcie się używać języka, który nie prowadzi do rozbudzenia lęków, obaw, niechęci, stygmatyzacji lub wykluczenia.

Zapewne każdy z Was spotkał się z frazami: „fala uchodźców” czy „napływ migrantów”. Takie i podobne sformułowania niosą skojarzenia z klęskami żywiołowymi i utwierdzają w przekonaniu, że uchodźcy przybywający do Europy, są swoistą „plagą”, „klęską żywiołową” i zagrażają bezpieczeństwu. Takie przedstawianie tej grupy odbiera człowieczeństwo.

Poprzez język mamy wpływ na to, w jaki sposób zostaną potraktowani uchodźcy w naszym kraju, mieście, szkole czy klasie. To, jakiego języka używamy na co dzień świadczy o tym, jak siebie nawzajem traktujemy.

Więcej informacji na ten temat znajdziecie w tekstach D. Cieślukowskiej, *Jak rozmawiać o uchodźcach - komentarz do scenariuszy lekcji, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2016*, dostęp online: www.migracje.ceo.org.pl/materialy-metodyczne.

**Pokazujmy ludzi
w taki sposób, w jaki
sami chcielibyśmy być
pokazywani.**

**Mówmy
o ludziach tak,
jak sami chcielibyśmy,
by o nas mówiono.**

POLECAMY

Obejrzyjcie animację na temat tego, czym jest dobra rozmowa i jak dyskutować na trudne tematy. <https://bit.ly/RozmawiajmyAnimacja>.

Zajrzyjcie do artykułu D. Cieślikowskiej, *Jak rozmawiać o uchodźcach. Kwestie językowe*, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2016, dostęp online <https://bit.ly/TrudnaRozmowa>. Przy poruszaniu tematyki migracyjnej ważne jest nie tylko to, co mówisz oraz w jaki sposób przekazujesz fakty i prowadzisz rozmowę, ale także jakich słów, określeń, terminów używasz w obrębie danej tematyki.

PRZYGOTUJCIĘ SIĘ NA TRUDNE SYTUACJE

Jeśli jesteście przekonani, że warto rozmawiać o migracjach i uchodźstwie oraz zaczynacie podejmować działania, które zapoczątkują Klub dobrej rozmowy w Waszej szkole, pomyślcie o wyzwaniach, z jakimi możecie się zmierzyć. Nie chodzi o to, by kreślić czarne scenariusze, ale zastanowić się nad potencjalnymi sytuacjami, z jakimi możecie się zetknąć i poszukać przykładowych rozwiązań.

TRUDNA SYTUACJA NR 1: NIECHĘĆ DO TEMATU

Rozwiązaniem jest dopytanie o motywację danej osoby do przyścia na spotkanie: „Dlaczego tu jesteś?”, „Jakie są Twoje oczekiwania wobec tego spotkania?”. Może cel rozmowy nie został usłysznany lub jednakowo przez wszystkich zrozumiany? Zachęćcie osoby, które przyszły, a wyraźnie są niechętne rozmawianiu o uchodźcach, by powiedziały, co by je zachęciło do udziału w rozmowie, na jakich warunkach chcą wziąć udział w spotkaniu?

UWAGA! Nie dajcie się zwariować! Pomyślcie, na ile możecie sobie pozwolić w spełnianiu oczekiwań, a na ile jest to bojkot czy próba ośmieszenia Waszych działań. Co zrobić, jeśli ktoś bojkotuje spotkanie?

TRUDNA SYTUACJA NR 2: TRUDNY UCZESTNIK

Może się zdarzyć, że na spotkanie Klubu dobrej rozmowy przyjdzie osoba, która wyraźnie bojkotuje Wasze starania, żeby rozmawiać z szacunkiem i otwartością na różne tematy, czyli według zasad, które przyjęliście na początku spotkania. Wtedy najlepszym rozwiązaniem jest odwołanie się do zasad dobrej rozmowy, o których piszemy w piątym kroku w kolejnym rozdziale. Przypomnijcie głośno zasady i to, że wszyscy zgodzili się ich przestrzegać w trakcie spotkania. Poproście o ich poszanowanie i uprzedźcie, że jeśli ta prośba nie zadziała, będziecie zmuszeni wyprosić daną osobę ze spotkania.

UWAGA! Ważne, żebyście czuli, że działacie razem, jest to Wasz wspólny Klub i Wasze wspólne zasady. Reagujcie, gdy widzicie, że ktoś atakuje lub jest atakowany. Co zrobić, jeśli ktoś w trakcie spotkania przeklina lub wyraża się obraźliwie wobec obecnych lub o ludziach, o których mówicie?

Postępuj według zasad asertywnej wypowiedzi, tzw. **FUKO**, co oznacza:

F – fakt – powiedz, co się zadziało, np. w naszej rozmowie padło zdanie: jesteś idiotą, jeśli tak myślisz.

U – uczucia – powiedz o uczuciach, jakie to w Tobie budzi, np. nie podoba mi się i jestem zły, jak słyszę coś takiego o sobie.

K – konsekwencje – powiedz o konsekwencjach, np. jeśli będziesz się tak zwracać do mnie lub kolegów/koleżanek, będziemy musieli wyprosić Cię ze spotkania.

O – oczekiwania – opowiedz o swoich oczekiwaniach, np. chciałbym/chciałabym, żebyśmy nie obrażali się w trakcie rozmowy.

TRUDNA SYTUACJA NR 3: HEJTOWANIE/MOWA NIENAWIŚCI

Temat uchodźców i migrantów jest przedstawiany w mediach niejednokrotnie bez przebijania w słowach. Pojawia się duża liczba zwrotów będących mową nienawiści i hejtem. Jeśli w trakcie spotkania usłyszycie sformułowanie, które nawołuje do nienawiści lub przemocy (np. Uchodźcy do gazu!), jest rasistowskie (np. Nie chcemy tu ciapatych), islamofobiczne (np. Każdy muzułmanin to terrorysta), nazwijcie to, co usłyszeliście: to jest mowa nienawiści, to jest rasizm itd. Pozostawienie takich komentarzy bez reakcji może być trudne dla grupy, obniża poziom bezpieczeństwa i budzi niepokój, dlatego ważne jest także oddzielenie tego problemu od osoby. Mówcie o sobie i o uczuciach, jakie w Was to wywołuje, nie idźcie na konfrontację z osobą, która wypowiedziała dany osąd. Potraktujcie tę sytuację jako okazję do nauczenia się czegoś, a nie piętnowania i konfrontacji z innym uczestnikiem lub uczestniczką spotkania.

UWAGA! Nie dajcie się postawić pod ścianą. Nie chodzi o to, by się przercać racjami i udowadniać, kto wie lepiej. Co zrobić, jeśli w trakcie spotkania wyłaniają się dwa obozy?

Rasizm to pogląd oparty na przekonaniu o nierówności ludzi z powodu ich przynależności do określonej rasy (nierówność biologiczna, społeczna i intelektualna). Ideologia ta zakłada wyższość jednych ras nad innymi.

Mowa nienawiści według Rady Europy to „wypowiedzi, które szerzą, propagują i usprawiedliwiają nienawiść rasową, ksenofobię, antysemityzm oraz inne formy nietolerancji, podważające bezpieczeństwo demokratyczne, spójność kulturową i pluralizm”.

Definicja ze strony: <https://uprzedzuprzedzenia.org/czym-mowa-nienawisci/>

TRUDNA SYTUACJA NR 4: POLARYZACJA - ZA I PRZECIW

W trakcie spotkania możecie nagle zauważyć, że zamiast rozmawiać, „uprawiacie ping-pong”, czyli przerzucacie się argumentami. Taka dyskusja daleko Was nie zaprowadzi, utkniecie na swoich pozycjach i w rezultacie nawet dobrze nie usłyszycie, co mówi druga strona. Zareagujcie i zaproponujcie jakąś nieoczywistą aktywność, by wybić się z toku myślenia, np. zamieńcie się stanowiskami, poproście o rozmawianie tylko o własnych doświadczeniach, poszukajcie wspólnie alternatywnych opinii, które się nie pojawiły.

UWAGA! Pamiętajcie, że nigdy nie jesteśmy całkowicie za czymś ani przeciw czemuś. Celem Waszych spotkań nie jest utwierdzenie się w przekonaniu, że to Wy macie rację, ale otwieranie się na inne opcje i różne perspektywy. Co zrobić, gdy Wasza rozmowa opiera się na stereotypowym myśleniu?

TRUDNA SYTUACJA NR 5: STEREOTYPOWE MYŚLENIE

Czujecie, że zaczynacie mówić bardzo ogólnie, generalizujecie, wrzucacie wszystkich do jednego worka, stwierdzacie „oni zawsze...”, „wszyscy uchodźcy to...”, a w rozmowie pojawia się wiele stereotypów? Nazwijcie to, co usłyszeliście i wskaźcie użyty stereotyp czy generalizację. Spróbujcie zacząć mówić o sytuacjach Wam znanych, a nie o ogólnikach.

UWAGA: Pamiętajcie, że Waszą rolą nie jest przeprowadzenie rozmowy za wszelką cenę. Jeśli czujecie, że sytuacja jest dla was wyjątkowo trudna, odpuście.

Stereotyp to podzielane społecznie wiedza, poglądy i oczekiwania wobec danej grupy. Charakteryzuje się uproszczeniem i nadmiernym uogólnieniem oraz nasyceniem wartościami i emocjami. Jest trwałą, co łączy się z odrzucaniem informacji go podważających i podatnością na informacje, które go potwierdzają. Wywiera silny wpływ na zachowania członków grup społecznych, sprzyjając zwłaszcza utrwalaniu uprzedzeń wobec ludzi spoza własnej grupy. W szerszym znaczeniu terminu tego używa się do oznaczenia wszelkich poglądów stanowiących odbicie gotowego wzoru, przyswajanych bez zastanowienia i konfrontowania z rzeczywistością.

Źródło: Encyklopedia PWN

JAK TWORZYĆ PRZESTRZEŃ WŁĄCZAJĄCĄ?

Podczas rozmowy i działań na temat współczesnych migracji ważny jest głos tych z Was, którzy sami mają doświadczenie migracji i uchodźstwa. Może pochodzicie z Ukrainy, Syrii, Czeczenii, Wietnamu? Może jesteście Polakami, ale mieszkaliście przez jakiś czas poza granicami Polski i uczęszczaliście do szkoły w innym kraju? Niewykluczone, że ktoś z Waszej bliskiej rodziny mieszka i pracuje za granicą. Osobiste doświadczenie może okazać się bardzo cenne podczas prowadzonych przez Was rozmów. Jeżeli czujecie się z tym komfortowo, możecie spróbować o tym opowiedzieć.

Chcemy, żeby Klub dobrej rozmowy był przestrzenią, w której:

- ➔ każda osoba, niezależnie od tego kim jest i w jaki sposób siebie definiuje, czuje się doceniana, wysłuchana i ma możliwość wpływu na decyzje podejmowane w grupie,
- ➔ przejawy odmawiania praw osobom ze względu na różne przesłanki i dyskryminację są nazywane i nie ma na nie zgody,
- ➔ ludzie czują się silni, zmotywowani, wiedzą, w jaki sposób wzmacniać innych i w jaki sposób reagować na przejawy wykluczenia,
- ➔ wszyscy dbają i opiekują się przestrzenią oraz dostrzegają korzyści z różnorodności.

O czym pamiętać współpracując w grupie różnorodnej kulturowo?

1. Bariera językowa może generować kryzysy i konflikty:
 - ➔ sytuacja, gdy ktoś nie może się jasno wyrazić, może zostać niezrozumiany lub zrozumiany inaczej, wywołuje napięcie,
 - ➔ towarzyszący temu stres może wywołać silne emocje: irytację, złość, gniew, smutek, rozczarowanie.

Co można zrobić?

- ➔ Stosujcie zwroty w kilku językach, w tym w językach mniejszości obecnych w Waszej grupie. Możecie przygotować słowniczek w kilku językach lub słownik obrazkowy.
- ➔ Pamiętajcie, że integracji sprzyjają pozawerbalne sposoby wyrażania się i różnorodne formy twórcze.
- ➔ Potraktujcie tę sytuację jako wyzwanie i możliwość szukania nowych dróg komunikacji.

2. Bariery w wielokulturowej grupie są przekonania, stereotypy i uprzedzenia:

- ➔ grupie towarzyszy napięcie wynikające z obawy przed nieznanym, przed byciem ocenionym, niezrozumianym lub odrzuconym,
- ➔ takie napięcie może generować nieprzyjemne uczucia: strach, lęk, smutek, złość lub wstyd.

Co można zrobić?

- ➔ Stwarzajcie sytuacje, w których dzielicie się wrażeniami, oczekiwaniami i obawami.
- ➔ Sprawdzajcie i dopytujcie o to, jak każdy czuje się w grupie.
- ➔ Dajcie sobie czas na poznanie siebie nawzajem.

3. Istotne jest równe traktowanie potrzeb wszystkich osób w grupie:

- ➔ każdy potrzebuje przestrzeni na podzielenie się uczuciami w reakcji na to, co się dzieje w grupie.

Co można zrobić?

- ➔ Jak najczęściej rozmawiajcie w parach lub małych grupach. Omawiajcie doświadczenia grupy, podsumowujcie gry, zabawy oraz całe spotkanie Klubu.
- ➔ Rozmawiajcie o doświadczeniach z „tu i teraz”. Ta praktyka rozwija umiejętności autorefleksji i gotowości do dzielenia się swoimi wrażeniami i opiniami z innymi.
- ➔ Sięgajcie po pytania: Co myślałaś/myślałeś, czułaś/czułeś? Co było ciekawe/łatwe/trudne? Czego nowego się dowiedziałaś/dowiedziałeś o sobie, o grupie? Co Cię zaskoczyło? Co to ćwiczenie mówi o nas jako grupie?

4. Różnorodność wzbogaca rozmowę i działanie:
- ➔ to możliwość poznawania kultur, języków i stylów życia,
 - ➔ przebywanie w różnorodnym gronie może wywoływać przyjemne uczucia: ciekawość, radość, entuzjazm,
 - ➔ świadomość własnej tożsamości kulturowej i tożsamości osób z grupy sprzyja budowaniu relacji opartych na zaufaniu.

Co można zrobić?

- ➔ Wzajemnie się poznawajcie, np. z wykorzystaniem pracy z fotografią, kartami czy przedmiotami, poprzez ruch, taniec czy teatr obrazu.
- ➔ Sięgajcie po ćwiczenia, które rozwijają relacje, pomagają docenić swoją różnorodność i wyjątkowość, a jednocześnie zauważyć to, co łączy poszczególne osoby.
- ➔ Uczcie się od siebie nawzajem. Przebywanie w wielokulturowej grupie to doskonała okazja, żeby zdobywać wiedzę na temat kultury, sztuki, tradycji czy sposobu życia w innych krajach.

Źródło: Przewodnik dla nauczycieli i nauczycielek do pracy nad rozwojem kompetencji społeczno-emocjonalnych w warunkach szkolnych, pod red. K. Giedrys-Majkut i T. Łempickiej, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2022, dostęp online: <https://bit.ly/PrzewodnikKompetencjeSel>.

Jak zadbać o osoby z doświadczeniem migracji i uchodźstwa?

- ➔ Pamiętajcie, że doświadczenia migracyjnego nie widać.
- ➔ Rozwijajcie różnorodność w szkole i zwracajcie uwagę na to, co każdy z Was wnosi do grupy i całej społeczności szkolnej.
- ➔ Pamiętajcie, że każdy z Was może inaczej odbierać informacje w zależności od pochodzenia i praktyk kulturowych.
- ➔ Dajcie każdemu przestrzeń na opowiedzenie o swoim doświadczeniu i podejściu do migracji. Ważne, by pytać o osobiste doświadczenia.
- ➔ Opowiadane opowieści mogą być bolesne czy wręcz traumatyczne i niełatwe do zrozumienia przez innych uczniów. Słuchajcie ich z wrażliwością.
- ➔ Nie zakładajcie, że znacie stosunek swoich kolegów i koleżanek do kraju ich pochodzenia.
- ➔ Nie zakładajcie, że Wasz rówieśnik/rówieśniczka (i nie tylko oni) z doświadczeniem migracyjnym chce być przykładem na potrzeby spotkania, chce „odgrywać inność” czy wypowiadać się.
- ➔ Jeśli w klasie jest kilka osób z doświadczeniem migracyjnym, zwracajcie uwagę na ich wzajemne powiązania. To, co dla Was będzie obojętne, osoby te mogą odbierać niezwykle emocjonalnie.
- ➔ Jeśli odnosicie się do aktualnych wydarzeń politycznych, szczególnie ważnych dla kolegów i koleżanek z doświadczeniem migracyjnym, korzystajcie z informacji z wiarygodnych, neutralnych źródeł nastawionych na fakty.
- ➔ Zwracajcie uwagę na atmosferę wsparcia, aby nie mówić o osobach z doświadczeniem migracyjnym „oni”.
- ➔ Pamiętajcie, że lepiej szukać podobieństw (np. zadając pytania o plany, marzenia, pasje i czas wolny młodych ludzi) niż podkreślać różnice.

Źródło: Rozmawiamy o migracjach XXI wieku. Zestaw narzędzi dla nauczycielek i nauczycieli, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2022, dostęp online: <https://bit.ly/ROZMAWIAJMYoMIGRACJACHXXIWIEKU>.

CZĘŚĆ 2

JAK ZAŁOŻYĆ KLUB DOBREJ ROZMOWY?

W tej części pokażemy Wam krok po kroku, jak zorganizować Klub dobrej rozmowy. Mamy nadzieję, że wskazówki te będą inspiracją do wielu kreatywnych przedsięwzięć. Możecie je dowolnie modyfikować i dostosowywać do Waszych potrzeb i zainteresowań. Liczymy na to, że Klub dobrej rozmowy stanie się dla was fascynującą przygodą, podczas której dowiecie się wiele o sobie samych oraz o Waszych kolegach i koleżankach. Trzymamy za Was kciuki!

Najbardziej lubię rozmawiać sam ze sobą. Oszczędzam w ten sposób czas i unikam kłótni.

Oscar Wilde - irlandzki poeta, prozaik i dramatopisarz

KROK 1.

KTO CHCIAŁBY ROZMAWIAĆ, CZYLI CO WAS ŁĄCZY?

Klub dobrej rozmowy współtworzą osoby, które spotykają się regularnie, aby w atmosferze szacunku i zrozumienia dla różnych poglądów porozmawiać o ciekawych i istotnych dla nich zagadnieniach, w tym ważnych wyzwaniach współczesnego świata, takich jak sytuacja uchodźców i współczesne migracje.

Najpierw poszukajcie chętnych do założenia Klubu. Warto zacząć od najbliższego otoczenia – zaproszenia kolegów i koleżanek z Waszej klasy, szkoły czy podwórka.

Na pierwszych spotkaniach może okazać się, że chcecie wyjść z inicjatywą zorganizowania większego działania niż tylko klub dyskusyjny (do czego zachęcamy), skierowanego np. do całej społeczności szkolnej lub lokalnej.

Członkowie i członkinie Klubu dobrej rozmowy to osoby, które:

- ➔ dobrowolnie biorą udział w spotkaniach,
- ➔ chcą poznać najważniejsze informacje i opinie na temat uchodźców i migracji,
- ➔ chcą lepiej rozumieć zjawiska współczesnego świata, by móc wyrobić własne zdanie,
- ➔ chcą prowadzić ciekawe rozmowy na trudny temat z poszanowaniem poglądów innych osób,
- ➔ potrzebują przestrzeni na wypowiedzenie swoich poglądów oraz na podzielenie się swoimi pytaniami, obawami i emocjami,
- ➔ chcą zrozumieć różne punkty widzenia swoich kolegów i koleżanek na temat uchodźców i migracji,
- ➔ szukają przestrzeni do prowadzenia ciekawych działań.

ĆWICZENIE: CO NAS ŁĄCZY?

Grę zaczyna jedna osoba znajdująca się w odległości 5-6 metrów od pozostałych, które stoją w grupie. Osoba stojąca sama mówi: na prawo od siebie zapraszam tego, kto lubi czekoladę (albo jakąś inną rzecz). Z grupy wybiegają osoby, których dotyczy wypowiedziane zdanie. Ta, która pierwsza dotknie prawej ręki osoby wypowiadającej zdanie, zostaje przy niej. Pozostali wracają do grupy.

Osoba rozpoczynająca mówi kolejne zdanie, np. na lewą stronę zapraszam tych, którzy lubią spotkania młodzieżowe. Sytuacja się powtarza. W kolejnych rundach gracze, stojący po bokach osoby rozpoczynającej, podają inne cechy, aby trzymać za ręce następne osoby. Pod koniec gry dwie osoby, które dołączyły jako ostatnie, mają po jednej wolnej ręce. Aby grupa utworzyła krąg, muszą znaleźć wspólną cechę.

ĆWICZENIE: PYTANIE DO WSZYSTKICH

Rozdajcie kartki A4 i poproście, żeby każda osoba pomyślała o jednym pytaniu, które chciałaby zadać pozostającym. Może to być coś związanego z projektem, odnoszącego się do zainteresowań lub doświadczeń innych osób. Ważne, żeby pytanie było uniwersalne, aby każdy mógł na nie odpowiedzieć oraz żeby nie dotyczyło spraw osobistych lub kontrowersyjnych. Osoba prowadząca również może wziąć udział w zabawie. Niech każdy zapisze pytanie na górze kartki.

Zadaniem każdej osoby jest porozmawianie ze wszystkimi członkiniami i członkami grupy. Uczniowie i uczennice podchodzą do siebie w parach i zadają swoje pytanie. Odpowiedzi skrótkowo zapisują na kartkach, żeby móc o nich opowiedzieć po zakończeniu ćwiczenia.

Podsumujcie ćwiczenie. Zapytajcie, co z niego wynika. Co w odpowiedziach zaskoczyło, a co zaciekało? Czy na podstawie tych odpowiedzi można coś powiedzieć o grupie?

Źródło: A. Derda, G. Drożdżel-Papuga, A. Jarmuż, Projekt - relacje. Poradnik o procesie grupowym dla pracujących z młodzieżą, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2022 s. 34-35, dostęp online: <https://bit.ly/ProjektRelacje>.

KROK 2.

O CZYM CHCIECIE ROZMAWIAĆ, CZYLI JAKIE MACIE OCZEKIWANIA?

W mediach, w szkołach, w domach często rozmawia się o współczesnych migracjach i o uchodźcach przybywających do miast europejskich. Niestabilna sytuacja polityczna i gospodarcza na świecie, w tym konflikty zbrojne toczące się w różnych regionach,

m.in. w Ukrainie czy w Syrii, będące przyczyną kryzysów humanitarnych, sytuacja na granicy polsko-białoruskiej, sprawiają, że rozmowy na te tematy są zazwyczaj bardzo emocjonujące, niekiedy trudne i męczące.

Można odnieść wrażenie, że od dawna żadne inne zagadnienia nie budziły takiego napięcia. Dlatego ogromnie ważne wydaje się, aby przystąpić do rozmów, zarówno organizowanych w ramach Klubu, jak i tych, które będziecie mieli okazję prowadzić w przyszłości, z odpowiednią wiedzą. Dzięki niej można sprawdzać krążące mity i weryfikować informacje.

W określeniu tego, o czym jako grupa chcecie rozmawiać, co Was ciekawi, na jakie pytania szukacie odpowiedzi, pomoże poniższe ćwiczenie.

ĆWICZENIE: BANK TEMATÓW

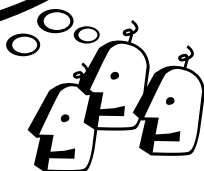
Na dużej kartce papieru lub na tablicy zapiszcie hasło MIGRACJE. Podzielcie się na mniejsze grupy (np. po 3 osoby). Wypiszcie na karteczkach samoprzylepnych wszystkie pytania i zagadnienia dotyczące migracji, które Was aktualnie interesują i o których chcielibyście porozmawiać.

Następnie przyklejcie je na kartce papieru lub na tablicy i odczytajcie na głos. W ten sposób stworzycie bank tematów, z których będziecie mogli wybrać ostatecznie te, o których porozmawiacie podczas spotkań Klubu i wokół których skoncentrujecie Wasze działania projektowe.

Jeżeli planujecie widywać się cyklicznie, być może uda Wam się omówić wszystkie zapisane tematy. Jeśli zebrało się dużo osób zainteresowanych udziałem w pracach Klubu, możecie podzielić się na mniejsze zespoły. Każdy zajmie się wtedy innym zagadnieniem.

Przykładowe tematy:

- ➔ Na czym polega kryzys związany z migracjami?
- ➔ Kim jest uchodźca, a kim migrant?
- ➔ Jakie są przyczyny migracji i uchodźstwa?
- ➔ Jak wygląda proces przyznawania ochrony międzynarodowej w Polsce?
- ➔ Jakie są wyzwania i szanse związane z migracjami?

KROK 3. JAK ZNALEŹĆ PRZESTRZEŃ DO DOBREJ ROZMOWY?

Spotkania Klubu dobrej rozmowy mogą odbywać się w dowolnym miejscu (np. w szkole, bibliotece czy w pobliskim domu kultury). Waszym sojusznikiem, czyli osobą, która pomoże w znalezieniu sali spotkań, może okazać się wychowawca lub nauczyciel. Pamiętajcie, aby osobę, zajmującą się daną przestrzenią, poinformować, kim jesteście, kiedy i jak działacie, co planujecie zorganizować i jakiego wsparcia oczekujecie.

Zwróćcie uwagę na przestrzeń, w której będą odbywały się spotkania Klubu. Dystans dzielący Was od innych, wystrój wnętrza, miejsce, w jakim znajduje się Wasz rozmówca – wszystkie te elementy wpływają na poczucie komfortu i bezpieczeństwa. Nawet drobne zmiany, takie jak sposób ustawienia krzeseł albo siedzenie na podłodze w kręgu, mogą okazać się pomocne.

Pytania pomocnicze:

- ➔ Czego potrzebujemy w sali, aby poczuć się komfortowo?
- ➔ W jaki sposób powinniśmy usiąść, abyśmy wszyscy się widzieli i mogli patrzeć sobie w oczy?
- ➔ Potrzebujemy krzeseł czy wolimy siedzieć na podłodze?

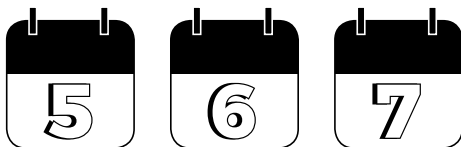
Na pewno sami doświadczyliście tego, że możliwość nawiązania kontaktu wzrokowego z rozmówcą może sprzyjać rozmowie, wyrażaniu własnych odczuć i ułatwić wysłuchanie innych. Dlatego gorąco zachęcamy do tego, by usiąść w kręgu – zapewni to poczucie wspólnoty i ułatwi współpracę.

KROK 4.

KIEDY I JAK CZĘSTO BĘDZIECIE SIĘ SPOTYKAĆ?

Zastanówcie się, jak często chcecie się spotykać w ramach Klubu dobrej rozmowy. Wspólnie wyznaczcie terminy i określcie czas, jaki każdy może poświęcić na udział w spotkaniach. Może najbardziej pomocne w organizowaniu spotkań i życia Klubu okaże się zaplanowanie wydarzenia na Facebooku? Dzięki temu zgromadzicie grupę zainteresowanych tematem i jednocześnie stworzycie doskonałe narzędzie dotarcia do nowych osób.

Weźcie pod uwagę zarówno te spotkania, które poświęcone będą rozmowom, jak i te, podczas których będziecie realizować bardziej zaawansowane prace projektowe.

KROK 5.

PRZYJĘCIE ZASAD DOBREJ ROZMOWY

Rozpoczynając działania Klubu dobrej rozmowy, pamiętajcie o przyjęciu wspólnych zasad, na podstawie których będziecie pracować. Pomogą one w trakcie spotkań zachować bezpieczną, otwartą atmosferę.

Stworzycie kontrakt, do którego będziecie się mogli zawsze odwołać i który będzie was chronił. Celem spotkań Klubu jest poznawanie nowych perspektyw, wymiana refleksji, wspólne działania. Ważne, aby każda osoba czuła się na tyle dobrze, by móc swobodnie wyrażać swoje prawdziwe, nawet niepopularne, kontrowersyjne poglądy.

Wszyscy powinni znać i rozumieć zasady współpracy. Poświęćcie na ich sformułowanie tyle czasu, ile będzie trzeba (nawet całe pierwsze spotkanie!). Nie zapomnijcie, że każda grupa ma swoją specyfikę i potrzeby. Jeśli lista uczestników będzie się zmieniać, wówczas na początku zawsze przypomnijcie sobie zasady, a także sprawdźcie, czy:

- ➔ każdy z obecnych przyjęte zasady rozumie tak samo (warto zadbać szczególnie o nowych uczestników i nowe uczestniczki),
- ➔ jest zgoda na ich przyjęcie, najlepiej poprzez podniesienie rąk,
- ➔ jest coś, co chcielibyście dodać.

ZASADY KLUBU DOBREJ ROZMOWY

Poniżej znajdziecie kilka zasad, które są ważne dla funkcjonowania Klubu dobrej rozmowy. Omówcie je wspólnie i zastanówcie się, czy chcecie je dołączyć do Waszego kodeksu.

1. **Każdy z nas widzi świat trochę inaczej.**
2. **Każdy mówi w swoim imieniu, odnosząc się do własnych doświadczeń.**
3. **Uczymy się od siebie.**
4. **Nie ma głupich pytań i głupich odpowiedzi.**
5. **Słuchamy się nawzajem.**
6. **W jednym czasie mówi jedna osoba.**
7. **Każdy i każda ma czas na wypowiedź.**
8. **Nie oceniamy się nawzajem.**
9. **Krytycznie podchodzimy do problemu i zagadnienia, ale nie do osób.**
10. **Opowieści o osobistych doświadczeniach nie wychodzą poza salę spotkania.**

Lista jest otwarta, możecie do niej dopisywać inne zasady, dzięki którym będzie Wam się lepiej rozmawiało.

KROK 6. OD ROZMOWY DO DZIAŁANIA

Zachęcamy, by Klub dobrej rozmowy nie był jedynie przestrzenią do prowadzenia uczniowskich rozmów na tematy migracyjne. Od rozmowy warto przejść do konkretnego działania i wspólnie stworzyć projekt edukacyjny.

W rozdziale *Jak rozmawiać, żeby było ciekawie? Sposoby, wskazówki, inspiracje* pokazujemy, jakie stoją przed Wami możliwości. Oczywiście to tylko wybrane przykłady działań wokół tematyki migracyjnej. Zwracamy uwagę na to, czego dany sposób od Was, jako grupy, będzie wymagał, co jest potrzebne, na co trzeba uważać, gdzie szukać inspiracji.

Pomyślcie o działaniu nie tylko jako efektywnym zajęciu się ważnym tematem, ale też okazji do indywidualnego rozwoju oraz rozwoju całej grupy. Długoterminowa współpraca przy realizacji określonych zadań uruchamia ważny proces grupowy, w którym z pewnością - oprócz zaangażowania i potrzeby integracji - pojawia się brak motywacji, konflikty czy trudne emocje.

Jeśli czujecie, że dobrze Wam zrobi krótka „powtórka z projektu” to sięgnijcie do dwóch publikacji, do których odwołujemy się w tym Przewodniku.

POLECAMY

A. Derda, A. Jarmuł, J. Ziętkowska, *Ćwiczenia dla wzmocnienia. Jak zrobić projekt zespołowy i dalej lubić ludzi? Poradnik dla młodzieży*, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2022, dostęp online: <https://bit.ly/ĆwiczeniaDlaWzmocnienia>. Publikacja jest propozycją prowadzenia osobistego dziennika projektowego lub pracy w grupie.

H. Zielińska, *Storytelling. Jak oddać głos migrantkom i migrantom z sąsiedztwa? Przewodnik dla młodzieży*, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2021, dostęp online: <https://bit.ly/StorytellingJakOddaćGłosMigrantom>. Dowiedcie się z niego, jak wykorzystać opowiadane przez migrantów i migrantki historie w sposób angażujący.

KROK 7.

WIEŚCI IDĄ W ŚWIAT, CZYLI KILKA SŁÓW O PREZENTACJI

Chcicie, aby wieść o Waszym Klubie dobrej rozmowy poszła w świat? Zależy Wam na tym, aby zachęcić innych do udziału w konkretnym spotkaniu oraz znalezieniu nowych osób, które chciałyby dołączyć do Klubu? Informujcie o działaniach!

Przygotujcie hasło i krótki tekst opisujący Klub i Wasze plany, zróbcie plakaty, nagrajcie krótki filmik i zamieście go w mediach społecznościowych. Warto wysłać informację do lokalnych mediów, zostawić ulotki lub powiesić plakat w miejscowej bibliotece i domu kultury. Planując działania promocyjne, pamiętajcie, że treść materiałów powinna być tak zredagowana, aby osoba, która nie ma pojęcia o Waszych planach, zorientowała się, co robicie, dlaczego to robicie, kiedy i w jaki sposób organizujecie wydarzenie oraz jak można się z Wami skontaktować.

Bardzo często uwagę przyciągają kolorowe grafiki i ciekawe hasła. W internecie znajdziecie szereg programów i stron, które umożliwią opracowanie ich w prosty sposób.

Dobrym pomysłem na uchwycenie ważnych chwil podczas spotkań Klubu dobrej rozmowy jest robienie zdjęć. Nie zapomnijcie o grupowym selfie! Dzielcie się wieściami z Klubów na stronie internetowej szkoły oraz w mediach społecznościowych.

KROK 8.

PODSUMOWANIE WYDARZENIA, SPOTKANIA LUB DZIAŁANIA ZORGANIZOWANEGO W RAMACH KLUBU DOBREJ ROZMOWY

Na zakończenie każdego spotkania spróbujcie wspólnie spojrzeć na nie z lotu ptaka, czyli podsumować to, co się wydarzyło.

Podsumowując każde spotkanie, zastanówcie się nad następującymi kwestiami:

- ➔ Jak się czułam/czułem podczas spotkania?
- ➔ Czy każdy z nas przestrzegał zasad dobrej rozmowy?
- ➔ Czy jako grupa byliśmy gotowi na taką formę rozmowy?
- ➔ Czy potrzebujemy dodatkowego przygotowania do następnego spotkania?
- ➔ Czego nowego dowiedziałem/dowiedziałam się o moich kolegach i koleżankach, o poruszonym temacie?

Podsumowując działanie Klubu dobrej rozmowy, zastanówcie się:

- ➔ Czy zrealizowaliście plan?
- ➔ W jakim stopniu osiągnęliście zakładane cele?
- ➔ Czy działanie sprawiło Wam satysfakcję?
- ➔ Z jakimi wyzwaniami się zmierzyliście?
- ➔ Co się udało, a co można poprawić w kolejnym roku?

Podsumowanie jest bardzo ważne. Pozwala wyciągnąć wnioski na przyszłość i pokaże wartość edukacyjną zrealizowanego działania.

ĆWICZENIE: HOP, W GÓRĘ!

Spójrzcie na grafikę z balonem. Potraktujcie ją jak metaforę Waszego działania. W środku balonu wpiszcie wszystkie rzeczy, które unosiły Was w górę – sprawiły, że praca/spotkanie/działanie były przyjemne i efektywne. Zapiszcie również, dlaczego zdecydowaliście się na realizowanie tego działania. W miejscu, gdzie znajdują się worki ciągnące balon w dół, zapiszcie odpowiedzi na pytania: Co podcinało Wam skrzydła? Co było balastem? Co ciągnęło Was w dół?

Jakie rzeczy obniżały Waszą motywację do pracy? Co czujecie, gdy myślicie o Waszym działaniu (radość, smutek, zdziwienie, złość, euforię, satysfakcję)?

JAKIE RZECZY OBNIŻAŁY TWOJĄ MOTYWACJĘ DO PRACY W PROJEKcie?

Źródło: A. Derda, A. Jarmuż, J. Ziętkowska, *Ćwiczenia dla wzmocnienia. Jak zrobić projekt zespołowy i dalej lubić ludzi? Poradnik dla młodzieży*, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2022, dostęp online: <https://bit.ly/ĆwiczeniaDlaWzmocnienia>, s. 88

Możecie skorzystać z indywidualnego podsumowania zaangażowania każdego członka/każdej członkini grupy w spotkanie, cykl spotkań lub działania, jeśli Wasz Klub dobrej rozmowy przerodził się w długoterminowy projekt.

MOJE EMOCJE

po zakończonym projekcie

GDY MYŚLĘ O PROJEKcie, CZUJĘ...

RADOŚĆ	SMUTEK
ZŁOŚĆ	ZDZIWIENIE
EUFORIE	SATYSFAKCJĘ

NAJBARDZIEJ DUMNA,
DUMNY JESTEM Z:

UDAŁO MI SIĘ ZROBIĆ:

EMOCJE W MOIM
PROJEKcie

NASTĘPNYM RAZEM ZROBIĘBYM,
ZROBIĘBYM TO INACZAJ:

Źródło: A. Derda, A. Jarmuż, J. Ziętkowska, Ćwiczenia dla wzmocnienia. Jak zrobić projekt zespołowy i dalej lubić ludzi? Poradnik dla młodzieży, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2022, dostęp online: <https://bit.ly/ĆwiczeniaDlaWzmocnienia>, s. 89

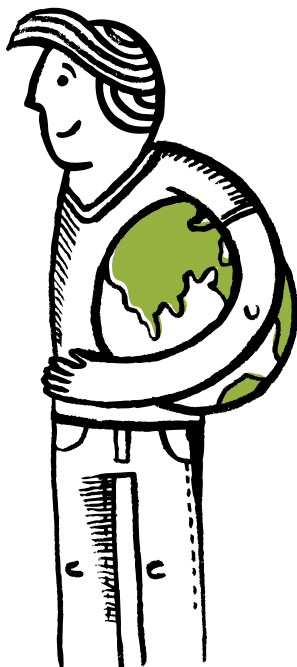
CZĘŚĆ 3

JAK ROZMAWIAĆ, ŻEBY BYŁO CIEKAWIE? SPOSOBY, WSKAZÓWKI, INSPIRACJE

Klub dobrej rozmowy może czerpać inspiracje z różnych źródeł. Każdą rozmowę można zainicjować na wiele sposobów. Punktem wyjścia do rozpoczęcia dyskusji może być wspólnie obejrany film, przeczytana książka czy spotkanie z ciekawym człowiekiem.

Na kolejnych stronach znajdziecie szereg inspiracji do wykorzystania w ramach Klubu dobrej rozmowy. Propozycje dotyczą zarówno sposobów organizacji spotkań, kierunków i formatów działania, jak i źródeł, z których możecie skorzystać.

Powodzenia!

CO MOŻECIE ROBIĆ PODCZAS KLUBU DOBREJ ROZMOWY?

Pod szyldem Klubu dobrej rozmowy rozumiemy rozmaite typy działań i aktywności uczniowskich, które mogą być realizowane przez różnorodne szkolne grupy.

To, co je łączy to:

- ➔ temat migracji: zagadnienia dotyczą szeroko rozumianych zjawisk migracyjnych, choć oczywiście najskuteczniejsze działania to takie, które koncentrują się na tym, czym życie w danej chwili i co Was bezpośrednio dotyczy;
- ➔ włączający charakter: działania uwzględniają udział osób z doświadczeniem migracji czy uchodźstwa – mogą to być uczniowie i uczennice z innych krajów lub osoby urodzone w Polsce, które wróciły zza granicy;
- ➔ różnorodność metod i sposobów realizacji: od pracy z filmem, poprzez spotkania z osobami o doświadczeniu migracyjnym i *storytelling*, aż po historyczne i badawcze poszukiwania w swojej rodzinie i społeczności;
- ➔ trwałość: Klub to nie tylko jednorazowe działanie edukacyjne trwające od kilku do kilkunastu tygodni (typowy czas realizacji projektu). Możecie zmienić je w działania długofalowe i spotykać się w jego ramach regularnie.

Rozmowy:

- ➔ mogą mieć różny temat i przebieg - spotkanie w terenie, warsztat w szkole, wywiad, spotkanie z konkretnym bohaterem;
- ➔ mogą być prowadzone w stałym, zamkniętym gronie lub – w zależności od tematu – otwarte dla wszystkich zainteresowanych;
- ➔ mogą być zainspirowane konkretną osobą, filmem, artykułem, książką, spotkaniem, informacją medialną;
- ➔ mogą przerodzić się w dłuższe działanie projektowe wychodzące poza Klub czy szkołę.

MOŻLIWE DZIAŁANIA W KLUBIE DOBREJ ROZMOWY:

- ➔ rozmowy wokół filmu lub książki,
- ➔ *storytellingowe* metody: wywiad z migrantem/migrantką, Żywa Biblioteka (w której jednym z gości jest osoba z doświadczeniem migracji), spotkanie z migrantem/migrantką lub aktywistkami/aktywistami pracującymi na rzecz migrantów i migrantek,
- ➔ projekty edukacyjne: rodzinna kronika – migracje w mojej rodzinie, przewodnik po lokalnej międzykulturowości - śladem wielokulturowych korzeni w mojej miejscowości, animacja na podstawie historii osoby z doświadczeniem migracyjnym, analiza ruchów migracyjnych w Polsce - przeszłość, terażniejszość, przyszłość itp.

W kolejnych częściach Przewodnika podpowiemy, jak oprócz Klubu dobrej rozmowy na pracy z filmem lub książką, *storytellingu*, pracy z doniesieniami prasowymi, serwisami społecznościowymi oraz jak podjąć długofalowe działania projektowe.

O FILMIE I KSIĄŻCE

Dyskusyjne kluby filmowe lub książkowe to znane i cenione formy spędzania czasu w gronie osób, które łączą wspólne zainteresowania. Inspiracją do podjęcia tematu dotyczącego migracji może być przeczytana przed spotkaniem książka lub obejrzany – na spotkaniu lub przed nim – film. A może wyjście na wystawę?

Wicie już, że przy poruszaniu tematyki uchodźczej i migracyjnej warto odwoływać się do faktów, szukać ich potwierdzenia w sprawdzonych źródłach i wiarygodnych statystykach. Należy jednak pamiętać o tym, że za liczbami i danymi faktograficznymi stoją prawdziwi ludzie wraz ze swoimi uczuciami, postawami, umiejętnościami – ze swoją HISTORIĄ. Dzieła kultury, takie jak literatura, film czy sztuki plastyczne dają nam wstęp do świata, którego inaczej nie moglibyśmy tak głęboko odczuć i poznać.

DLACZEGO FILM?

Krótkometrażowe filmy dokumentalne to źródło prawdziwych historii o ludziach, których łączy wspólne doświadczenie życiowe lub szereg wyzwań społecznych. Filmy przedstawiają dany problem przez pryzmat konkretnych osób i ich opowieści. Przekaz filmowy zwalnia od dogłębnego studiowania danego zagadnienia, bo sama opowieść jest głównym źródłem informacji. Wspólne oglądanie filmu oraz następująca potem dyskusja lub zadanie stanowią okazję do lepszego poznania się przez pryzmat opinii i doświadczeń związanych z tematem. To okazja do zapoznania się z historiami rówieśników i rówieśniczek z całego świata, wzmacniająca poczucie globalnego obywatelstwa, współczucia i szacunku do odmiennej tożsamości kulturowej i pochodzenia.

Jak przygotować się do spotkania?

1. Dowiedzcie się więcej na temat autora/autorki, reżysera/reżyserki

Kim jest? Skąd pochodzi? Czy i w jaki sposób doświadczenia życiowe wpłynęły na poruszaną tematykę? Poszukajcie wywiadów, wypowiedzi dla prasy, komentarzy odnośnie do jej pracy i twórczości.

2. Poznajcie szerszy kontekst poruszanej historii lub opowieści

Jeśli dzieło dotyczy np. losów uchodźczynie z Czeczenii, dowiedzcie się więcej na temat samej Czeczenii, konfliktu zbrojnego w danym rejonie świata, bieżącej sytuacji społeczno-politycznej. Pozwoli to zweryfikować aktualność poruszanych kwestii.

3. Zastanówcie się, co czują bohaterowie i bohaterki omawianego dzieła

Starajcie się głębiej poznać ich historie, wychwycić wyzwania, z jakimi się mierzą i sposoby radzenia sobie z nimi.

4. Starajcie się docierać do wiarygodnych źródeł informacji i weryfikować je, sprawdzając w kilku miejscach

Warto sięgać po dane i raporty niezależnych instytucji badawczych, organizacji pozarządowych, międzyrządowych i międzynarodowych, a także statystyk urzędowych na poziomie krajowym, europejskim i globalnym.

5. Zwracajcie uwagę nie tylko na informacje, ale również na swoje wrażenia

Podczas samego spotkania przeznaczcie czas zarówno na podzielenie się ogólnymi wrażeniami i emocjami związanymi z obejrzanym filmem, jak również na omówienie zagadnień, które uznacie za szczególnie ważne. Możecie je wypisać na tablicy lub na dużych kartkach papieru i omawiać na forum lub w mniejszych grupach tematycznych.

Pamiętajcie, by zwrócić szczególną uwagę na to, z jakiej perspektywy pokazana jest dana opowieść – kto jest narratorem, a kto bohaterem? Czy osoby z doświadczeniem migracyjnym lub uchodźczym mówią same o sobie? Czy to ich perspektywa, czy osoby z zewnątrz? Czy dana sytuacja pokazana jest z różnych stron i pozwala zrozumieć szerszy kontekst?

ĆWICZENIE: PYTANIA DO DYSKUSJI PO FILMIE

Wcześniej przygotowane zadania pomogą uporządkować rozmowę wokół filmu (np. śledzenie i odnalezienie w filmie określonych elementów) oraz prowadzenie dyskusji według czterech kroków:

- ➔ Krok 1. Pytania: Jak się czujecie po obejrzeniu filmu? Co Was zaskoczyło? Dlaczego? Co zauważyliście, usłyszeliście, zobaczyliście, czego doświadczyliście?
- ➔ Krok 2. Pytania: Jaka była Wasza reakcja na zdarzenie w filmie? Dlaczego? Jak się czuliście, wykonując zadanie?
- ➔ Krok 3. Pytania: Czego nowego nauczyliście się z filmu? Jak zdobyta wiedza wpisuje się w szerszy kontekst lub łączy z tematem lekcji? Jak film ma się do Waszych przekonań i wiedzy?
- ➔ Krok 4. Pytania: Które informacje uważacie za najbardziej przydatne? Dlaczego? Jak możecie wykorzystać to, czego się nauczyliście/nauczycie? Jak możecie zaangażować się w sprawy poruszane w filmie?

6. Podsumowanie

Na zakończenie spotkania postarajcie się zebrać najważniejsze wnioski i zapisać je w dowolnej formie – plakatu, notatki, posta na Facebooku. Dzięki temu będzie łatwiej zaplanować kolejne spotkania i kontynuować rozpoczęte tematy rozmów.

INSPIRACJE FILMOWE

- ➔ *Zozo*, reż. Josef Fares, 2005 (dramat, 103 min)
- ➔ *Kolor oceanu*, reż. Maggie Peren, 2011 (dramat, 95 min)
- ➔ *Almánya*, reż. Yasemin Samdereli, 2011 (komediiodramat, 101 min)
- ➔ *Bekas*, reż. Karzan Kader, 2012 (dramat, 92 min)
- ➔ *Imigrantka*, reż. James Gray, 2013 (melodramat, 120 min)
- ➔ *Druga strona muru*, reż. Christian Schwochow, 2013 (dramat, 98 min)
- ➔ *Macondo*, reż. Sudابه Mortezai, 2014 (dramat, 94 min)
- ➔ *W dobrej wierze*, reż. Philippe Falardeau, 2014 (dramat, 110 min)
- ➔ *Podróż na 100 stóp*, reż. Lasse Hallström, 2014 (dramat, 122 min)
- ➔ *Salam*, reż. Zach Ingrasci, Chris Temple, 2015 (dokument, 75 min)
- ➔ *Imigranci*, reż. Vincent Rottiers 2015 (dramat, 114 min)
- ➔ *Znam kogoś, kto cię szuka*, reż. Julia Kowalski 2015 (dramat, 79 min)
- ➔ *Fala*, reż. Bożydar Pająk, 2016 (dokument, 32 min)
- ➔ *Rozpoznanie*, reż. Bożydar Pająk, 2016 (dokument, 29 min)
- ➔ *Granice. Europejski sen*, reż. Łukasz Szczepański, Anna Żebrowska, 2016 (40 min)
- ➔ *Kraj imigrantów*, reż. Shaul Schwarz i Christina Clusiau, 2020 (serial dokumentalny)
- ➔ *Pomiędzy*, reż. Marta Bogdańska, 2021 (dokument, 23 min)
- ➔ *Pływaczki*, reż. Sally El Hosaini, 2022, (biograficzny, dramat, 134 min)
- ➔ *Zielona granica*, reż. Agnieszka Holland, 2023 (dramat, 147 min)
- ➔ *Berlin Alexanderplatz*, reż. Burhan Qurbani, 2020 (dramat, kryminał, 3 h godz.)
- ➔ *Saint Omer*, reż. Alice Diop, 2022 (dramat, 2 godz.)

INSPIRACJE KSIĄŻKOWE

- ➔ Ryszard Kapuściński, *Ten Inny*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2006
- ➔ Wojciech Tochman, Katarzyna Boni, *Kontener*, Wydawnictwo Agora, Warszawa 2014
- ➔ Paweł Goźliński (red.), *NieObcy. 21 opowieści, żeby się nie bać. Polscy pisarze dla uchodźców*, Stowarzyszenie Przyjaciół Polskiej Akcji Humanitarnej, Warszawa 2015
- ➔ Samar Yazbek, *Przeprawa. Moja podróż do pękniętego serca Syrii*, Karakter, Kraków 2016
- ➔ Wolfgang Bauer, *Przez morze. Z Syryjczykami do Europy*, Czarne, Wołowiec 2016
- ➔ Rafał Witek, *Chłopiec z Lampedusy*, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2016
- ➔ Patrick Kingsley, *Nowa Odyseja. Opowieść o kryzysie uchodźczym w Europie*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2017
- ➔ Ben Rawlence, *Miasto cierni. Największy obóz dla uchodźców*, Czarne, Warszawa 2017
- ➔ Magdalena Lesińska, Marek Okólski (red.), *25 wykładów o migracjach*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2018
- ➔ Joanna Szyndler, *Kuba-Miami. Ucieczki i powroty*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2018
- ➔ Marta Zdzieborska, *Tamtego życia już nie ma. Reportaże o uchodźcach w Polsce*, Świat Książki, Warszawa 2019
- ➔ Agus Morales, *Nie jesteśmy uchodźcami. Życie w cieniu konfliktów zbrojnych*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2019
- ➔ Ewa Sapiężyńska, *Nie jestem twoim Polakiem. Reportaż z Norwegii*, Krytyka Polityczna, Warszawa 2023
- ➔ Mikołaj Grynberg, *Jezus umarł w Polsce*, Wydawnictwo Agora, Warszawa 2023

Nic pożądanszego, a nic trudniejszego na ziemi,
jak prawdziwa rozmowa.

Adam Mickiewicz, polski poeta romantyczny

O STORYTELLINGU

Zastanawialiście się nad stworzeniem przestrzeni, w której każdy może podważyć własne uprzedzenia i krytycznie przyjrzeć się temu, w jaki sposób myśli o innych? Macie wiele pytań na temat tego, jak to jest być uchodźcą, czyli osobą, która z powodu prześladowania opuściła kraj swojego pochodzenia? Jesteście ciekawi, jak wyglądają procedury przyjmowania uchodźców do Polski? Chcielibyście porozmawiać z kimś, kto długo mieszkał i pracował zagranicą?

Sięgnijcie po metodę opowiadania historii w ciekawy, angażujący i pobudzający wyobraźnię sposób – *storytelling*. Możecie w tym celu zaprosić osobę, która podzieli się z Wami własną historią migracyjną - kogoś ze środowiska szkolnego, znajomego, który długo mieszkał za granicą, rodziców uczniów/uczennic pochodzących z innego kraju. Możecie spróbować zaprosić osobę pracującą w organizacji pozarządowej lub zaangażowaną w nieformalną inicjatywę na rzecz migrantów. A może chcielibyście/chciałybyście podzielić się swoją opowieścią? Wybór gościa/gościni zależy od tego, o czym chcecie rozmawiać i czyją perspektywę poznać. Możecie zaprosić więcej osób. Zadbajcie o to, by wystarczyło czasu na opowieści wszystkich gości i gościń.

POLECAMY

W Centrum Edukacji Obywatelskiej przygotowaliśmy publikację Hanny Zielińskiej *Storytelling. Jak oddać głos migrantkom i migrantom z sąsiedztwa? Przewodnik dla młodzieży*. Dowiesz się z niej, jak w angażujący sposób wykorzystać historie. Dostęp online: <https://bit.ly/StorytellingJakOddaćGłosMigrantom>

Jak się przygotować?

1. Ustalcie cel spotkania i skonsultujcie go z zaproszoną osobą

Każda z zaproszonych osób będzie miała okazję podzielić się swoimi doświadczeniami, a Wy, jako uczestnicy i uczestniczki spotkania, będziecie mieli okazję do zadawania pytań. Oczywiście to od Was zależy, czy informacje, które usłyszycie, wpłyną na sposób Waszego myślenia. Ważne jest to, że będziecie mieli/miały szansę dowiedzieć się czegoś od konkretnej osoby, zadać jej pytania i poznać inny punkt widzenia.

2. Przygotujcie scenariusz spotkania

Kiedy zdecydujecie, z kim będziecie rozmawiać, wypiszcie (każdy indywidualnie) wszystkie pytania, które chcielibyście zadać zaproszonej osobie. Następnie z tak stworzonego banku pytań wybierzcie te, które wszystkim wydają się ważne. Przekażcie te pytania gościowi/gościni – pozwoli to lepiej przygotować się do spotkania, które może mieć formę rozmowy, prezentacji lub warsztatu.

Przykładowe pytania:

- ➔ Jakie są przyczyny migracji ludzi z kraju Pana/Pani pochodzenia?
- ➔ Dlaczego zdecydował się Pan/zdecydowała się Pani wyjechać?
- ➔ Jaka jest obecnie sytuacja społeczno-polityczna w kraju, z którego Pan/Pani pochodzi?
- ➔ W jaki sposób znalazł się Pan/znalazła się Pani w Polsce?
- ➔ Co było najtrudniejsze/najłatwiejsze w adaptacji do życia w Polsce?
- ➔ Jak się teraz Pan/Pani czuje w Polsce?
- ➔ Jakie były Pana/Pani doświadczenia związane z nauką/pracą w Polsce?

3. Ustalcie czas i miejsce spotkania

Ze względu na charakter rozmowy najlepiej zorganizować spotkanie w jakimś spokojnym miejscu, np. w szkole po zakończeniu wszystkich zajęć. Pomoże to skrócić dystans między Wami i prowadzić rozmowę w skupieniu. Umówcie się na konkretną godzinę i przed spotkaniem nie zapomnijcie ustalić z gościem/gościnią, jak długo ma ono trwać. Od Was zależy, czy zdecydujecie się zaprosić osoby, niezwiązane z Klubem dobrej rozmowy, kolegów i koleżanki z innych klas lub mieszkańców i mieszkanki Waszej miejscowości.

4. Pamiętajcie o podsumowaniu

Podziękujcie gościowi/gościńi i zapytajcie o wrażenia, co się udało, a co wymaga ulepszenia przy następnej okazji. Stwórzcie przestrzeń do refleksji: Co i dlaczego zrobiło na Was największe wrażenie? Co było, a co nie było zaskakujące? Czego jeszcze chcecie się dowiedzieć o migracjach? Jakich informacji potrzebujecie, aby pogłębić wiedzę na ten temat w kontekście lokalnym i globalnym? Czy zauważyliście jakieś podobieństwa między życiem gościa/gościńi a własnym? Jakie? Co to jest osobiste doświadczenie migracji?

Przykłady działań *storytellingowych*:

- ➔ wywiad z migrantem/migrantką,
- ➔ Żywa Biblioteka,
- ➔ spotkanie z aktywistami/aktywistkami pracującymi na rzecz migrantów/migrantek,
- ➔ stworzenie własnej animacji na podstawie historii osoby z doświadczeniem migracyjnym.

O KRYTYCZNEJ ANALIZIE PRZEKAZÓW MEDIALNYCH

Jeśli interesują Was bieżące wydarzenia społeczno-polityczne, to, co dzieje się w Polsce i na świecie, zapewne sięgacie do różnych gazet, oglądacie programy telewizyjne czy śledzicie informacje, które pojawiają się w mediach społecznościowych. Nawet jeśli robicie to od czasu do czasu – gdy akurat jest włączony program informacyjny w telewizji lub podczytujecie jakiś tygodnik opiniotwórczy znaleziony w domu lub w poczekalni u dentysty – pewnie zastanawiacie się, czy przedstawiane informacje są wiarygodne. To zupełnie zrozumiałe wątpliwości, a odpowiedzią na nie jest krytyczna analiza danego materiału.

Na czym polega krytyczna analiza? Przede wszystkim na próbie znalezienia odpowiedzi na poniższe pytania:

1. Autorstwo

Kto jest autorem lub autorką danego materiału?

2. Emocje vs. dane

W jakim stopniu materiał jest emocjonalny, a w jakim odwołuje się do faktów i danych? Jakim językiem posługuje się autor lub autorka? Czy poprzez język jesteśmy w stanie zidentyfikować jego/jej nastawienie do sprawy?

3. Cel

Jaki jest cel danego materiału? Czy dany cel pozwala sądzić, że dany materiał jest wiarygodny? Materiał prezentuje fakty, przekonuje czy zachęca do działania?

4. Doświadczenie

Czy autor/autorka wypowiada się, bazując na własnych doświadczeniach czy na zasłyszanych opiniach? Z jakiego punktu widzenia przedstawiona jest dana sytuacja lub osoba? Czy są przedstawione różne perspektywy czy dominuje jedna?

5. Źródła

Z jakich źródeł korzysta lub na jakie źródła powołuje się autor/autorka? Jakie elementy świadczą o wiarygodności danego źródła?

6. Obrazy

Jakie materiały wizualne zostały wykorzystane do zaprezentowania danego zagadnienia? Co przedstawia dany materiał i w jaki sposób jest opisany (i czy jest opisany)? W jaki sposób zaprezentowane jest dane zagadnienie lub jak przedstawiono osoby?

ĆWICZENIE - UWAŻAJ NA PRZEKAZY MEDIALNE

Obejrzyjcie jeden z odcinków Azja Express i/lub Ameryka Express (w całości lub we fragmentach). Odpowiedzcie na pytania:

- ➔ W jaki sposób bohaterowie i bohaterki programu odnoszą się do mieszkańców i mieszkanki kraju, który odwiedzają? Traktują ich z szacunkiem czy próbują ich pouczać i patrzą na nich z góry?
- ➔ Czego dowiadujemy się o kraju, który odwiedzają bohaterowie i bohaterki *reality show*? Poznajemy ciekawostki czy możemy się o nim czegoś nauczyć?
- ➔ Czy państwo jest pokazywane jednostronnie, np. tylko z perspektywy jego ubogich dzielnic czy są pokazane różne oblicza danego kraju?

Podyskutujcie o tym, czy programy powielają stereotypy o krajach globalnego Południa? Mają wartość edukacyjną, a może wręcz przeciwnie? Czy *reality show* w takiej formie poruszają problemy etyczne? Jeśli tak, to jakie?

A jednak często jest, że ktoś
słowem złym zabija tak jak nożem.

Czesław Niemen, polski kompozytor i piosenkarz

POLECAMY

- ➔ Webinarium pt. *To straszne słowo uchodźca, czyli o manipulacji w mediach*, prowadzone przez Justynę Suchecką, dostęp online: <https://bit.ly/ManipulacjaWMediach>
- ➔ Publikację *Ćwiczenia z myślenia. Jak krytycznie myśleć nie tylko w szkole*, dostęp online: <https://bit.ly/ĆwiczeniaZMyślenia>
- ➔ Artykuł *Fake news a krytyczne myślenie*, dostęp online: <https://bit.ly/FakeNewsaKrytyczneMyślenie>

O WYCIEZKACH POZA SZKOŁĘ

Aby poznawać inne perspektywy i dowiedzieć się więcej o migracji i uchodźstwie, warto „wyjść w teren”. Przypomnijcie sobie pierwsze spotkanie w Klubie i to, jakie zagadnienia były dla Was ciekawe. Może warto wrócić do takich pomysłów, jak odwiedzenie muzeum, domu kultury lub wystawy? Niewykluczone, że wizyta w organizacji, która wspiera migrantów i migrantki, byłaby dla Was interesująca i ucząca.

Wyjście poza szkołę daje możliwość ciekawych obserwacji i doświadczeń, ale także spotkania się z ludźmi i ich historiami. Zachęcamy do podejmowania takich działań i odwiedzania miejsc,

w których możecie być aktywnymi obserwatorami (tzw. obserwacja uczestnicząca), np. w trakcie nauczania języka polskiego jako obcego, modlitwy w meczecie, załatwiania spraw prawnych przez migrantów z pomocą wolontariusza itd.

Definicja obserwacji uczestniczącej mówi, że „polega ona na wejściu badacza w określone środowisko społeczne i obserwowaniu danej zbiorowości od wewnątrz, tj. jako jeden z jej członków, uczestnicząc wraz z nią w codziennym życiu. Zaletą takiej metody jest przyjęcie punktu widzenia badanej społeczności i „zasmakowanie” w życiu i kulturze jej członków. Badacz może od razu robić notatki lub w inny sposób zapisywać swoje obserwacje (fotografia, film, nagrania audio)” (Źródło: Chava Frankfort-Nachmias, David Nachmias: *Metody badawcze w naukach społecznych*. Poznań: Zys i S-ka, 2001).

W Waszym przypadku może to być choćby mała próba „przeniknięcia” do danego środowiska. Warto choć przez chwilę poczuć, z jakimi wyzwaniem mierzy się osoba z innego kraju w nowym społeczeństwie.

*Podstawową zasadą dialogu jest głębokie słuchanie.
To znaczy respektowanie tego, co ktoś do nas mówi,
nawet jeśli się z tym nie zgadzamy...*

Małgorzata Braunek, polska aktorka, nauczycielka zen

INSPIRACJE

➔ Muzeum Emigracji w Gdyni

Misją tego miejsca jest opowiadanie o losach milionów migrantów i migrantek - zarówno anonimowych ludzi, jak i sławnych, których nazwiska pojawiają się w kontekście wielkich osiągnięć naukowych, sportowych, biznesowych i artystycznych. Ambicją tej instytucji jest przybliżanie ich osiągnięć Polakom w kraju, a jednocześnie zachęcanie do wzajemnego poznania się rodaków żyjących w Polsce i za granicą. Dzięki projektom o charakterze edukacyjnym i kulturalnym, muzeum jest miejscem spotkań i dyskusji. W sposób szczególny zobowiązuje do tego adres - ul. Polska 1. <http://www.facebook.com/muzeumemigracjigdynia>

➔ Ośrodek Kultury Muzułmańskiej w Warszawie

Miejsce, w którym prowadzone są programy edukacyjne dla młodzieży i dorosłych, przybliżające historię i kulturę islamu. Odbywają się w nim wykłady, dyskusje, warsztaty i spotkania otwarte dla szerokiego grona odbiorców. <http://www.facebook.com/okm.warszawa>

➔ Centra Wielokulturowe lub Centra Kultury obecne w wielu miastach w Polsce

Oferują bogaty program wydarzeń związanych z tematem wielokulturowości - spotkania z ciekawymi osobami, dyskusje, lekcje językowe czy zajęcia przybliżające kulturę innych regionów świata, np. kulinarne, plastyczne, muzyczne itp.

➔ Zanotujcie miejsce lub miejsca związane z migracjami, które chcielibyście odwiedzić w swojej okolicy:

.....

.....

O PROJEKTACH EDUKACYJNYCH

Jak pisaliśmy na wcześniejszych stronach, mamy nadzieję, że Wasze filmowe lub *storytellingowe* spotkania z tematyką migracyjną nie tylko staną się stałą praktyką szkolną, ale będą również okazją do realizacji projektów edukacyjnych.

Jakie działania możecie podjąć?

➔ Rodzinna kronika – migracje w mojej rodzinie

Dobrym pomysłem jest przyjrzenie się historiom migracyjnym najbliższych. Możecie zaplanować i zrealizować projekt badawczy, w ramach którego zaangażowani uczestnicy/zaangażowane uczestniczki przyjrzą się historiom własnych rodzin, sprawdzą, czy wśród ich najbliższych są osoby, które wyjechały za granicę i tam mieszkają, wyjechały na dłużej i wróciły lub do rodziny weszła osoba pochodząca z innego kraju. Dowiedziecie się, jakie były przyczyny wyjazdów/przyjazdów, jak osoby zaadaptowały się do życia w innym kraju, czy i jak szybko nauczyły się języka. W ramach realizacji projektu możecie przeprowadzić wywiady, nagrać film lub podcast.

➔ Przewodnik po lokalnej międzykulturowości

- śladem wielokulturowych korzeni w mojej miejscowości

To kolejny pomysł na projekt oparty o badanie. Międzykulturowość staje się codziennością już w zasadzie w całej Polsce. Zaplanujcie działanie, którego celem będzie eksploracja lokalnej międzykulturowości. Dzięki temu dowiedziecie się, jak było kiedyś i jak jest teraz. Odkryjecie lokalną społeczność w zupełnie nowy sposób, zgłębiając jej bogactwo kulturowe i historyczne dziedzictwo. Pozwoli to w pełni zanurzyć się w rzeczywistości oraz zrozumieć, jak różnorodność czyni Warszawą społeczność niepowtarzalną. Projekt zmobilizuje Was do eksploracji lokalnych ulic, odwiedzenia kawiarni, restauracji, świątyń, muzeów oraz historycznych miejsc, przyjrzenia się architekturze, sztuce, kulturze i zasobom historycznym.

➔ **Ruchy migracyjne w Polsce - przeszłość, teraźniejszość, przyszłość**

Projekt może przyciągnąć osoby o analitycznych zainteresowaniach. Zadanie polega na przygotowaniu „naukowej” analizy ruchów migracyjnych do i z Polski - kiedyś i teraz. Możecie również spróbować przewidzieć, jak mogą wyglądać w przyszłości. Poszukajcie informacji w dostępnych źródłach: internecie, książkach, podręcznikach. Porozmawiajcie z osobami, które zajmują się migracjami zawodowo (możecie napisać do Ośrodka Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego). Dobrym pomysłem jest przygotowanie minipublikacji dla Waszej szkoły, w której opiszecie swoje badania.

CZĘŚĆ 4

WIEDZÓWKA, CZYLI BAZA INFORMACJI O SYTUACJI UCHODźCÓW I UCHODźCZYŃ W POLSCE I W EUROPIE

KIM JEST UCHODźCA?

Zgodnie z konwencją genewską z 1951 r., której Polska jest sygnatariuszem, uchodźca to „osoba, która na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu:

zmuszona była opuścić kraj pochodzenia oraz która z powodu tych obaw nie może lub nie chce korzystać z ochrony swojego kraju”. Konwencja stanowi najważniejszy dokument międzynarodowy gwarantujący uchodźcom ochronę prawną.

Definicja ta została sformułowana w odpowiedzi na wielkie ruchy migracyjne ludzi, którzy musieli uciekać ze swoich domów w czasie II wojny światowej. Okres, w którym określono ten status może wskazywać, że został sprecyzowany również na podstawie polskiego doświadczenia.

PRZYDATNE POJĘCIA

Prowadząc rozmowy na temat sytuacji uchodźców i uchodźczyń oraz współczesnych migracji, warto znać podstawowe pojęcia związane z tą tematyką. Przyda się także umiejętność analizowania pod kątem rzetelności i prawdziwości.

Poniższe materiały dostarczą Wam sprawdzonych informacji o migracjach:

- ➔ Zestaw infografik o migracjach, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2022, dostęp online: <https://bit.ly/ZestawInfografik>
- ➔ Rozsypanka pojęć i definicji dotyczących migracji w kontekście polskim i globalnym - pakiet materiałów edukacyjnych pt. *Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi*, Amnesty International, Warszawa 2017, str. 32-39, dostęp online: <http://bit.ly/AmnestyInternationalPublikacja>
- ➔ *Uchodźca czy migrant? Tłumaczymy różnice i wyjaśniamy ich sens*, artykuł ze strony UNHCR Polska, dostęp online: <https://bit.ly/DefinicjeUNHCRPoland>

SKĄD I DOKĄD MIGRUJĄ LUDZIE?

1. W raportach publikowanych przez UNHCR znajdziecie dane i statystyki na temat liczby uchodźców, osób ubiegających się o azyl, przesiedleńców wewnętrznych i bezpaństwowców na całym świecie. Dane przedstawione są w formie wykresów i grafów w przystępny sposób. Co roku publikowane są nowe raporty.

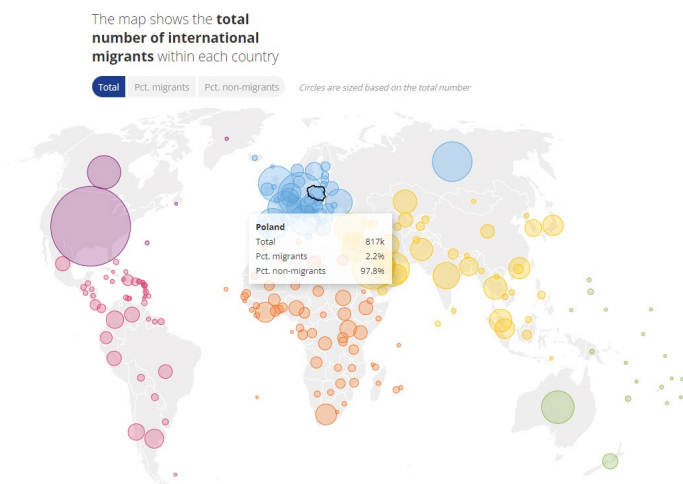
UNHCR, Agencja ONZ ds. Uchodźców, jest globalną organizacją zajmującą się ochroną praw, ratowaniem życia oraz zapewnieniem dobrostanu i perspektyw dla osób zmuszonych do opuszczenia swoich domów z powodu konfliktów i prześladowań. Biuro Wysokiego Komisarza ds. Uchodźców (UNHCR) zostało ustanowione przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w 1950 roku w następstwie II wojny światowej. Obecnie UNHCR działa w 135 krajach.

Dostęp online: <https://bit.ly/UNHCRraporty>

- Skorzystajcie z interaktywnego narzędzia opracowanego przez Międzynarodową Organizację ds. Migracji (IOM) i sprawdźcie, ilu migrantów znajduje się w poszczególnych krajach oraz jaki procent populacji stanowią.

IOM jest organizacją międzyrządową, agendą ONZ ds. migracji. Powstała w 1951 r., w jej skład wchodzi 173 kraje członkowskie, w tym Polska. Misją IOM jest promowanie humanitarnej i uporządkowanej migracji. IOM wspiera kraje w sprostaniu wyzwaniom operacyjnym i społeczno-gospodarczym związanym z migracjami, chroni prawa migrantów, promuje współpracę międzynarodową oraz prowadzi działania mające na celu tworzenie polityki migracyjnej.

Dostęp online: <https://bit.ly/MiędzynarodowaOrganizacjaDoSprawMigracji>

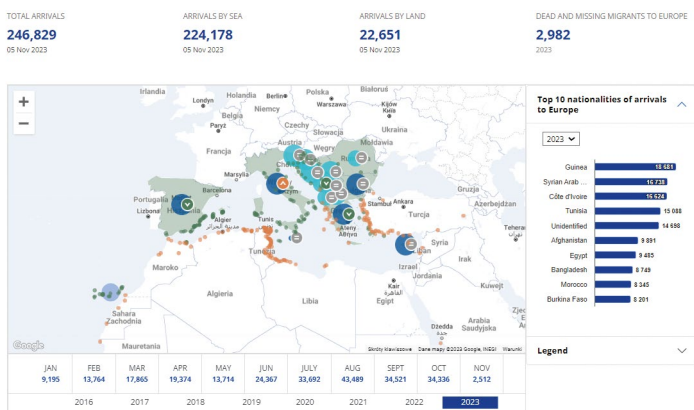

Źródło: IOM, World Migration Report 2022, dostęp online: <https://worldmigrationreport.iom.int/wmr-2022-interactive/>

Wskaźcie kursorem wybrane państwo. Wyświetli się informacja o całkowitej liczbie migrantów oraz procentowy udział migrantów i niemigrantów w populacji kraju.

Dostępne są trzy mapki. Pierwsza pokazuje liczbę migrantów w formie wykresu bąbelkowego, pozostałe dwie liczbę migrantów i liczbę niemigrantów procentowo, w formie skali kolorystycznej.

3. Chcecie dowiedzieć się, ilu uchodźców i uchodźczyń dotarło do Europy w 2023 roku? Skorzystajcie z interaktywnego narzędzia, dostępnego na stronie IOM: <https://bit.ly/EuropaPrzyjazdylOM>

Źródło: IOM, Migration Flow to Europe, dostęp online: <https://dtm.iom.int/europe/arrivals>

Narzędzie pokazuje liczbę migrantów, którzy dotarli do Europy z pozostałych kontynentów w latach 2016-2023, z podziałem na miesiące. Liczba osób, która pokonała trasę drogą lądową lub morską została przedstawiona oddzielnie. W panelu po prawej stronie można prześledzić narodowości osób migrujących.

4. Możecie również sięgnąć do danych Eurostatu, który jest głównym źródłem statystyk dla krajów Unii Europejskiej. Ta baza danych prezentuje wskaźniki w formie tablic dynamicznych i statycznych. Dostępne są dane roczne, kwartalne i miesięczne dla krajów UE i ich regionów.

Dostęp online: <https://ec.europa.eu/eurostat>

Daj drugiemu dojść do głosu – przecież wiesz, co chcesz powiedzieć, a nie wiesz, co powie ten drugi, więc to powinno być dla ciebie ciekawsze.

Magdalena Samozwaniec, polska pisarka satyryczna

POLSKA - ŹRÓDŁA DANYCH

Przedstawicielstwo UNHCR w Polsce

Kluczowe zadania przedstawicielstwa obejmują monitorowanie procesu dostępu osób starających się o nadanie statusu uchodźcy na obszarze Polski oraz aktywne uczestnictwo w transparentnych procedurach azylowych. Do innych zadań należy ocena warunków przyjmowania uchodźców i poszukiwanie rozwiązań dla osób objętych ochroną międzynarodową lub innymi form ochrony. Wspiera działania mających na celu zaangażowanie Polski w proces przesiedlania osób, które korzystają z ochrony międzynarodowej.

Dostęp online: <https://www.unhcr.org/pl/>

Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM) Polska

IOM działa w Polsce od 2002 roku na mocy porozumienia z rządem polskim. Prowadzi programy migracyjne, działania na rzecz integracji, akcje informacyjne i edukacyjne oraz udziela bezpośredniego wsparcia migrantom i migrantkom. Pracuje z instytucjami państwowymi, samorządem i sektorem prywatnym.

Dostęp online: <https://poland.iom.int/pl>

Urząd ds. Cudzoziemców

Prowadzi działania mające na celu realizację polityki państwa zgodnie z obowiązującymi regulacjami. Rolą Urzędu jest systemowa i specjalistyczna obsługa w zakresie legalizacji pobytu oraz zapewnienia ochrony cudzoziemcom, którzy znajdują się na terenie kraju.

Do jego kompetencji należy udzielanie ochrony międzynarodowej oraz azylu. Oferuje wsparcie państwom doświadczającym trudności związanych z migracjami oraz upowszechnia wiedzę na temat problematyki migracyjnej.

Dostęp online: <https://www.gov.pl/web/udsc/urzed-do-spraw-cudzoziemcow>

Straż Graniczna (SG)

To jednolita, umundurowana i uzbrojona formacja, której zadaniem jest ochrona granic państwa na lądzie i morzu oraz kontrola ruchu granicznego, zgodnie z interesami bezpieczeństwa narodowego. Do jej zadań należą m.in. organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego, kontrola przestrzegania przepisów dotyczących wjazdu cudzoziemców na terytorium RP oraz współdziałanie z odpowiednimi podmiotami w zakresie udzielania cudzoziemcom zezwolenia na wjazd na terytorium kraju.

Dostęp online: <https://www.strazgraniczna.pl/>

FORMY OCHRONY W POLSCE

Do formy ochrony przyznawanej cudzoziemcom w Polsce należy ochrona międzynarodowa: status uchodźcy, ochrona uzupełniająca lub ochrona czasowa. Formy ochrony krajowej to: azyl, zgoda na pobyt humanitarny, zgoda na pobyt tolerowany.

- ➔ Informacje na temat tego, kto i w jaki sposób może złożyć wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej znajdziecie na stronie Urzędu ds. Cudzoziemców: <https://bit.ly/ProceduraUchodźcza>.
- ➔ Wiadomości o prawie migracyjnym w Polsce (teoria i praktyka) są dostępne na stronie Stowarzyszenia Interwencji Prawnej: <https://bit.ly/SIPLaboratoriumMigracji>.
- ➔ Statystyki migracyjne w Polsce znajdziecie tutaj: <https://migracje.gov.pl/>.

WYBRANE INSTYTUCJE I ORGANIZACJE

Poniższe podmioty działają w obrębie tematyki migracyjnej i uchodźczej, na ich stronach internetowych można znaleźć dodatkowe informacje:

- ➔ Polski Instytut Spraw Międzynarodowych: www.pism.pl
- ➔ Instytut Spraw Publicznych: www.isp.org.pl
- ➔ Fundacja Ocalenie: www.ocalenie.org.pl
- ➔ Polskie Forum Migracyjne: www.forummigracyjne.org
- ➔ Homo Faber: www.hf.org.pl
- ➔ Amnesty International: www.amnesty.org.pl
- ➔ Stowarzyszenie NOMADA: www.nomada.info.pl

Wydawca:

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa
tel. 22 622 00 89
www.ceo.org.pl

Autorki:

Malina Baranowska-Janusz
Julia Godorowska
Elżbieta Krawczyk
Sylvia Żmijewska-Kwiręg

Koordinacja projektu:

Elżbieta Krawczyk (wydanie I)
Agnieszka Serwaczak (wydanie II)
Redakcja merytoryczna:

Katarzyna Dzieciotłowska (wydanie I)
Katarzyna Sołtan (wydanie I)
Agnieszka Serwaczak (wydanie II)

Redakcja językowa i korekta:

Katarzyna Dmitruk

Wydanie II, Warszawa 2023

ISBN: 978-83-67226-47-9

Projekt graficzny, ilustracje i skład

Rzeczy obrazkowe (wydanie I)
Ewa Brejnakowska-Jończyk (wydanie II)

Wydrukowano na papierze ekologicznym.

Wersja elektroniczna publikacji jest dostępna na stronie: <https://biblioteka.ceo.org.pl/>

Publikacja *Rozmawiamy o migracjach XXI wieku. Różne punkty widzenia. Klub dobrej rozmowy. Przewodnik dla młodzieży* (wydanie II) powstała w ramach partnerstwa z Norwegian Refugee Council, a także dzięki środkom Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności w ramach programu *Szkoła Ucząca Się*.

Publikacja *Rozmawiamy o migracjach XXI wieku. Różne punkty widzenia. Klub dobrej rozmowy. Przewodnik dla młodzieży* (wydanie II) jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosownej licencji, o posiadaczach i posiadaczkach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej. Publikacja wyraża wyłącznie poglądy wydawcy i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP, Norwegian Refugee Council oraz Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności.

Publikacja *Rozmawiamy o uchodźcach. Punkty widzenia. Klub dobrej rozmowy* (wydanie I) powstała w 2015 r. w ramach projektu *Rozmawiamy o uchodźcach. Globalnie - lokalnie o migracjach*, finansowanego ze środków Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP, a także dzięki środkom Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności w ramach programu *Szkoła Ucząca Się*.

Część materiałów edukacyjnych polecanych w publikacji powstała w ramach projektu *Rozmawiamy o uchodźcach*, realizowanego przez Centrum Edukacji Obywatelskiej wraz z Centrum im. Profesora Bronisława Geremka oraz Ogólnopolskim Stowarzyszeniem Kadry Kierowniczej Oświaty w ramach programu *Obywatele dla Demokracji*, finansowanego z Funduszy EOG w 2016 roku.

O Centrum Edukacji Obywatelskiej

Jesteśmy największą w Polsce organizacją pożytku publicznego wspierającą szkoły. Inspirujemy je, by stosowały innowacyjne metody nauczania oraz poruszały z młodymi ludźmi tematy, które są ważne w życiu społecznym. Co roku współpracujemy z dziesiątkami tysięcy nauczycieli.

Dzięki naszym rozwiązaniom szkoły uczą skuteczniej. Młodzi ludzie angażują się w swoją edukację, lepiej rozumieją współczesny świat i potrafią go zmieniać.

Prowadzimy m.in. programy dla nauczycieli i dyrektorów, akredytowaną placówkę doskonalenia nauczycieli i wydawnictwo. Jesteśmy największą edukacyjną organizacją pozarządową w Polsce. Działamy od 1994 r.

Poznaj nas na www.ceo.org.pl

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

